

A szegedi

ipari munkásság

életkörülményeinek alakulása

1955-től 1963-ig

/:Bölcsészdoktori értekezés:/

A tételt adta: Dr.Mérei Gyula
egyetemi tanár

Készítette: Rátkai János
tanár

B e v e z e t é s

SZEGED VÁROS FEJLŐDÉSE

Szeged város egészen 1950-ig az ország legnagyobb tanyás települése volt. A közigazgatási rendezés következtében 1948-49. 1950-ig 9 új község alakult Szeged város régi területéből, összesen 46.000 lakossal. A nagy külterület leszakadásával a korábbinál városiasabb település nagymértékű fejlődésnek indult. A történelmi fejlődés során kialakult város Délmagyarország gazdasági és kulturális központjává vált. A felszabadulást megelőzően - bár Szeged az ország második városa volt - de hirül sem dicsekedhetett olyan mértékű fejlődéssel, mint jelenleg.

A Dél-Magyarország napilap 1927-ben megjelent száma a következőket írta a városról:

"Nem lehet tétlenül az ipari és kereskedelmi élet haldoklását nézni, kell valamit tenni, hogy ide másféle élet is jöjjön... Ez a kiaszfaltozott alföldi metropolis valahogy vár valamit." x/

E várakozások megvalósulása csak a felszabadulást követően vette kezdetét. Előbb azonban a népi demokráciának elsősorban az ipari munkásság segítségével a második világháború pusztításait kellett helyreállítani. Szeged fejlődésének főbb szakaszai, csakugy mint az országnak: az első 3 éves terv, az első ötéves terv, majd az ellenforradalmat követő

x/ = Dél-Magyarország 1927. VI. 12.-i számából.

konszolidáció és a második 3 éves terv.

Az első 3 éves terv egyik legfőbb gazdasági eredménye az államosítás volt, mely megteremtette az ipar győrsütemű fejlesztésének, a tervgazdálkodás gyakorlati megvalósításának alapját.

Az első 3 éves terv időszakára eső főbb eredmények még: Szeged egyik legkorszerűbb üzemének, a szegedi Textilművek felépítése 58 millió forintos költséggel. Gazdasági és szociális intézkedések közül a stabilizáció, mely a legnagyobb mértékben hatott ki a munkásság életszínvonalára, valamint munkásvédelmi és jóléti intézkedések, pl. a munkások alkalmazásának feltételeiről, az üdültetésről és a dolgozó nők táppénzjárandóságáról stb. A fejlődés irányvonala az első ötéves terv elején is tovább emelkedő. A munkásosztály szempontjából ebben az időszakban különösképpen a munkakörülmények javulása volt a jellemző. Számos üzem /a Szegedi Kenderfonógyár, a Szalámigyár, a Vasöntőde, a Paprikafeldolgozó Vállalat stb./ korszerűsítése, valamint a Hűtőipari Vállalat, a Szegedi Falemezgyár rostüzeme, az összes malom stb. bővítése jut erre az időszakra.

Az első 5 éves terv időszakában a munkásosztály életszínvonala nem emelkedett a kitűzött tervfeladatnak megfelelően. 1955 végén az ország és ezen belül Szeged népességének életszínvonala alig haladta meg az 1949. évit. Ennek oka az 1950-es évek elején kezdődő hibás gazdaságpolitika, mely az ország

reális anyagi helyzetével nem számolva, képességeinket meghaladó módon kívánta fejleszteni a népgazdaságot. Számos olyan nagymértékű beruházás kivitelezése vette kezdetét, mely nem hozta meg a várt gazdasági eredményt, vagy csak olyan későn, hogy annak a termelésbe való beépítéséig komoly anyagi eszközöket kellett lekötnie. Mindezek anyagi fedezete zömmel a dolgozók életszínvonalának emelésére szolgáló alapokból történt. Az országossal egyező volt Szeged város munkásságának helyzete. Mindezek a gazdasági problémák Szegeden is érvényesültek, melyek már 1954-re abban mutatkoztak meg, hogy Szeged város ipari termelésének értéke nem érte el a korábbi évek szintjét, és a munkások átlagkeresete egy szinten volt, lényegesen nem emelkedett. 1950 és 1954 között a munkások havi átlagkeresete 902 forintról 938 forintra emelkedett csak.

Az 1954-re kialakult gazdasági helyzet intézkedést kívánt. Egyik intézkedés az uralkodóvá vált gazdasági nézetek megváltoztatása, a másik a munkásosztály életszínvonalának emelése volt. Ezek az intézkedések alapvető változást idéztek elő Szeged város iparában. A korábbi évekkel ellentétben a mennyiségi szemlélettel szemben a minőség javítása és közvetlen a lakosság életszínvonalával összefüggő közszükségleti cikkek gyártása került előtérbe. Ennek következtében pl. az Ujszegedi Kender- és Lenszövő Vállalat a szőnyegek, butorszövetek, ágyterítők, kárpitos és szabókellékek, a szegedi Ruhagyár férfi konfekció, a Szőrme és Bőrruhakészítő Vállalat váro-

si bundák, gyermekbundák, műbőr kabátok, a szegedi Butorgyár hálósobabutorok és kisbutorok gyártását kezdte el.

A felszabadulást követő 10 évben Szegeden ugyyszólván alig építettek állami lakást. A felépült 45 lakás oly csekély volt, hogy az erre az időre eső szanálások mértékét sem érte el.- 1954-től kisebb ütemben, majd 1957-től nagyobb ütemben megindult lakásépítéssel évente átlagosan 3-400 új lakás épült Szegeden.

A lakosság közvetlen fogyasztási alapját növelő közszükségleti cikkek nagyobb ütemű gyártása és a munkásosztály bérének emelkedését célzó intézkedések következményeként az életszínvonal ismét emelkedett, és 1955-1957-ig már a munkások átlagos havi keresete 938 Ft-ról 1244 Ft-ra /33 %-kal/ emelkedett. Ezekkel az intézkedésekkel 1949 évhez képest a munkások reálbére 30 %-kal volt magasabb 1957-ben.

A gazdasági életben a második törést az 1956-os ellenforradalmi események okozták, aminek következtében Szegeden közel 120 millió forint értékű termelés kiesés volt. Ez a kiesés az éves tervnek több mint 10 százalékát tette ki. Fél év alatt sikerült az ellenforradalom okozta károkat felszámolni, így 1957 közepére mind az életszínvonal, mind a termelés túlhaladta az 1956-os ellenforradalom előtti szintet, és azóta is állandóan fejlődik. Jelenleg már meghaladta valamennyi korábbi év szintjét.

A város ipari munkássága a felszabadulás óta hitet tett a néphatalom mellett, hősiek helytállásával, eredményeivel beírta nevét Szeged város történetébe.

A SZEGEDI MUNKÁSSÁG ÉLETKÖRÜLMÉNYEINEK

ALAKULÁSA 1955-TŐL NAPJAINKIG

Szeged város népességének száma 1964 január 1-én 110.600 fő volt. A népesség fejlődése elsődlegesen a Szegedre történő bevándorlásból adódik. Az elmúlt 14 évben a város népessége a 86.600 főről emelkedett jelenlegi szintjére. Az említett időszak alatt 1000 lakosra számítva 43 fő természetes szaporulat jutott és 99 fő vándorlási többlet. /Minden 1000 lakosból 99 fő más megyéből vándorolt be Szegedre./ A természetes szaporodás aránya Szegeden a legalacsonyabb az országban, még Budapest után is.

A nemek arányában lényeges változás állott be. A megnövekedett munkaalkalmak miatt bekövetkezett számottevő bevándorlás főként a férfiakat érintette, emiatt a korábbi évek valamennyiében jelenleg a legalacsonyabb a női lakosság részaránya /52,9 százalék/. Ennek ellenére számottevő a nő-többlet, mivel 1000 férfira 1125 nő jut 1960 január 1-én. A női népesség magas arányát tekintve Szegedet a nagyvárosok közül csak Budapest előzi meg.

Az 1960-ban végrehajtott népszámlálás idején Szeged városban lakó keresőknek 38 %-a tartozott az iparhoz és építőiparhoz. A népszámlálást megelőző 11 év alatt ebben a népgazdasági ágban foglalkoztatottak száma 9500 fővel /73 %-kal/ emelkedett.

A város iparának szerkezetében végbement változások közül a textilipar nagyobb arányú fejlődése volt számottevő. Új iparágak lényegében nem igen települtek, ennek következtében a fog-

lalkoztatottság emelkedése a meglévő iparágakban bekövetkezett fejlődés eredménye.

Az ipar szerkezetének megfelelően vizsgálva a népesség megoszlását, a következőket állapíthatjuk meg: Szegeden a textil- és ruházati ipar foglalkoztatja a keresők felét. Ugyanezekben az iparágakban a legmagasabb a női munkaerő foglalkoztatásának mértéke is.

Iparban foglalkoztatottak megoszlása

1960 január 1-én x/

Megnevezés:	összes foglalkoztatottak száma	Ebből a nők száma
Nehézipar összesen	2787	521
Ebből:		
vas, acél és fémgyártás	210	32
gépgyártás	813	75
villamosgépipar	127	17
műszeripar	291	59
vas és fémtömegcikk	755	198
villamos energiaipar	513	137
Építőanyagipar	160	38
Vegyipar	269	77
Faipar	2485	619
Papíripar	59	51
Nyomda és könyvkötészet	229	108
Textilipar	5384	3315
Bőr és szőrmeipar	80	30
Ruházati ipar	4482	2773
Vegyesipar	1270	761
Élelmiszergyártás	2893	1273
Egyéb	44	17
Építőipar	2518	251
Ö s s z e s e n	22.660	9.834

x/ = KSH. 1960. évi Népszámlálás adatai.

A városban az iparnak szinte valamennyi ága megtalálható, mely lényegében még a mult öröksége. A fentiekből azonban kitűnik, hogy az erős széttagozottság ellenére egyes iparágak részaránya számottevő. Így a textil- és ruházati iparunk nagyságát és fejlettségét tekintve Budapest után az első vidéki textilipari központtá vált Szeged. Nagyságában nem, de hírnevére nézve Szeged élelmiszeripara az ország határain túl nőtt, gyártmányai külföldön is ismertek. A fentiekén kívül említésre méltó nagyságu a város faipara és vegyesipara is.

Az ipar szerkezetéből következően itt van a legnagyobb lehetőség a női munkaerő foglalkoztatásának. A foglalkoztatott nőknek megközelítően 70 százaléka a textil-, ruházati- és élelmiszeriparban dolgozik. Megállapíthatjuk azonban azt is, hogy az alacsony műszaki színvonal is hozzájárul ahhoz, hogy ezek az iparágak munkaerőigénye ilyen magas.

Budapest után Szegeden a legmagasabb a női munkaerő foglalkoztatásának aránya /50,3 százalék/. Ez az átlag az országos 37,4 százalékos aránnyal szembeállítva is lényegesen magasabb. A népszámlálást megelőző 11 év alatt emelkedett lényegében ilyen magasra a kereső nők aránya. Az 1949 évihez képest a kereső nők száma 10.000 fővel emelkedett, ami az összes foglalkoztatottak számának 64 százaléka. Ez azt jelenti, hogy 11 év alatt a foglalkoztatottság emelkedésében a nők kapták a nagyobb szerepet.

A munkások szakmai összetétele az elmúlt években jelentősen

emelkedett. A munkások jelenleg több mint 30 százaléka rendelkezik megfelelő szakmai végzettséggel. A korábbi évekhez képest mintegy 40 százalékkal emelkedett a szakmunkások száma. /1962-ben a munkások 22 százaléka rendelkezett szakmunkás-bizonyítvánnyal./

A fenti adatok a népszámlálás adatai, melyek magukban foglalják a jelenlévő népességet, tehát az adatokban benne szerepelnek azok a keresők is, akik a városon kívüli iparban dolgoznak. Éppen ezért a népszámlálás adatait a továbbiakban nem használjuk, hanem a város munkásosztálya helyzetének vizsgálata szempontjából számításba jöhető munkásnépességet.

A városban a munkásság lényeges számbeli növekedésen ment keresztül az elmúlt években. Szeged város szocialista iparában

1955-ben 15.300 fő,

1963-ban 22.000 fő

munkás dolgozott. A munkásság létszámában végbemert változás, fejlődés tükrözi azokat a társadalmi és gazdasági változásokat, melyek Szeged város iparában, életében állottak elő. A számbeli növekedés nem csupán a munkásosztály soraiból adódott, hanem jelentős számban fejlődtek nagyipari munkássá a korábban egyéni gazdálkodást folytató parasztgazdaságok családtagjai, akik az egyéni gazdálkodásban nem láttak jövőt, és az ipar területére szivárogtak át, ahol beépültek már teljesen a munkások közé.

A munkásosztály helyzetének vizsgálatánál először azt kell megállapítanunk, hogy milyen tényezők azok, amelyek alapvetően befolyásolják helyzetét. Ebből a szempontból két tényező jöhet számításba:

I. munkakörülményei, és

II. életkörülményei.

Az első tényezőnek meghatározója a munkahely, ahol a munkás napjának egyharmadát éli le, de hozzátartoznak mindazok a körülmények, amelyek eközben befolyásolják, tehát a közlekedéstől az üzemi öltözőn, munkatermen, szociális és kulturális juttatáson keresztül mindaddig, amíg haza nem érkezik lakóhelyére.

A másodikhoz szorosan hozzátartozik az általános anyagi színvonal, a jövedelmi és fogyasztási színvonal egységét képező egy főre jutó jövedelem nagysága, mely döntően a keresők számának, az eltartottak számának, tehát a család nagyságának függvénye.

E két szempont alapján kerül vizsgálat tárgyává Szeged város munkásságának életkörülménye és életszínvonala.

I. A MUNKÁSOK ÉLETKÖRÜLMÉNYEI ÜZEMEN BELÜL

A munkaerő ujratermelése szempontjából elengedhetetlen fontossága, hogy az üzemek lehetőségeikhez képest maximális gondoskodást nyújtsanak a dolgozók egészségének, munkafeltételeinek kedvezőbbé tételére. A dolgozók ilyen irányú szükségleteinek kielégítése jelentősen befolyásolja a dolgozók munkaképességének alakulását.

Szükségszerű, hogy az ilyen természetű igények egy részét közvetett juttatások formájában a szükségletek arányában elégítsék ki, mert nem lehet teljesen a dolgozókra bízni, hogyan gondoskodnak munkaerejük fenntartásáról. Feltehetően nem azt az arányt és rangsort tartanák be a különféle szükségletek kielégítésében, amely a társadalmi érdekeknek legjobban megfelel. Elég itt arra utalni, hogy az emberek mindaddig nem nagy gondot fordítanak egészségük védelmére és ellenőrzésére, míg meg nem betegednek, vagy ha a védőétel, védőital és védőruházatokra fordítandó összegeket nem természetben kapnák, hanem készpénzben, feltétlen nagy részük másra költené és nem rendeltetésszerűen használnák fel.

A munkásság életkörülményeire a fentiek szerint két irányból van hatással az üzem:

- 1/ közvetlenül a dolgozót anyagilag érintő juttatások, amelyeket természetben kap meg,
- 2/ a dolgozót csak közvetve érintő olyan anyagi támo-

gatás, mely a dolgozók folyamatos munkájának biztosítására szolgál.

Az elsőhöz tartoznak azok a juttatások /munkaruha, védőruha, védőétel, védőital, orvosi felügyelet, mosdó, tisztálkodási szerek, öltöző, étkezési helyiség, üzemi bölcsőde stb./ amelyek közvetlenül kapnak a dolgozók, mondhatni azt, hogy ezek a juttatások személyre szólók és a dolgozók anyagi létére hatnak ki. Bár őszintén megmondva, nagyon kevés dolgozó számítja ezeket a juttatásokat hozzá az ún. "borítékban" kapott fizetéséhez. De ha ezeket a dolgozó nem kapná meg, saját kéréséből kellene ezek kiadásait fedezni.

A második ponthoz tartoznak azok a kiadások, melyek a társadalom szempontjából azért szükségesek, hogy a dolgozók munkájukat minél jobb feltételek mellett végezzék, minél biztonságosabb körülmények között dolgozzanak. Ugyanis minden egyes munkanap-kiesés betegség miatt /balesetből származó/ ugyanannyi költséggel jár, mintha a dolgozó termelne, munkát fejtene ki, sőt az orvosi kezelés miatt még több.

A munkások életkörülményeit az üzemen belül e két szempont alapján tesszük vizsgálat tárgyává.

Szeged városban a foglalkoztatott munkásság közvetlen juttatásban való részesítése, szociális ellátása a vonatkozó törvények és rendelkezések alapján történik. Ezek lehetőséget teremtenek arra, hogy minden munkás az őt megillető juttatásokat ^{meg}kapja, sőt a szakszervezetek e törvények és rendelkezések

betartása fölött őrködik, és ha szükséges, közbelép annak megszegésével szemben, vagy kiharcolja a munkakörülmények változásával, fejlődésével járó jogokat.

A szociális ellátás szempontjából egyáltalán nem elhanyagolható az az objektív tény, hogy Szeged ipara a multtól meglehetősen rossz szociális és üzemegészségügyi állapotokat örökölt. A felszabadulást megelőzően az üzemekben a legminimálisabb egészségügyi és ugyszólván semmi szociális ellátás sem volt meg. A tőkés üzemek profitjuk terhére csak azokat a minimális egészségügyi követelményeket teremtették meg, ami hozzásegítette őket ahhoz, hogy a munkásokat minél folyamatosabban és minél nagyobb mértékben kizsákmányolhassák. Ilyen vonatkozásban pl. üzemi orvos csak egy-két nagyobb szegedi üzemben /pl. Szegedi Kenderfonógyár/ volt, a kisebb üzemek egyáltalán nem rendelkeztek ilyennel. Pl. a legnagyobb üzem, a Szegedi Kenderfonógyár 1941-ben hozott határozatot egy üzemi bölcsöde építésére, mivel fennállása óta ebben az évben ért el legnagyobb profitot. A tőkés tulajdonosok azonban halogatták a megépítését, így az már el sem készült csak a felszabadulást követően.

A rossz üzemegészségügyi viszonyok mellett Szeged iparának területi elhelyezkedése is meglehetősen rossz volt. Nevezetesen az üzemek többsége a város belterületén épült, lakóházakkal körülvéve. Nem volt a városnak egy un. ipari körzete, hanem különböző szempontok érvényesültek az ipari üzemek telepítésében. Ilyen szempontok voltak pl. a nagy vízszükségletű üze-

meknek, a vízi szállítást igénylő faipari üzemeknek a Tisza partján történő építése, de ezek a jobb kikötési lehetőségeket adó szegedi oldalon telepedtek le. Más üzemek, a kisebb anyagigényű üzemek pedig a város különböző pontjain jöttek létre. A későbbi, főként a felszabadulást követő évek fejlődése következtében ezek az üzemek kinőttek régi helyeikről és bővítések következtében zsufolttá váltak. A zsufoltság sajnos a munkatermekben jelentkezik főként, de nem kismértékben kihatással van a szociális ellátás helyzetére is. Ugyanis a szűk telephelyek már az üzembővítéseket is akadályozzák, nemhogy lehetőséget teremtenének a fejlődéssel párhuzamosan a szociális és egészségügyi ellátás fejlesztésére. Ilyen formán olyan helyzet állott elő Szegeden, hogy számos üzemben a fejlődéssel nem egyenletesen bővültek ezek a létesítmények.

Egészségügyi és szociális ellátottság

A szocializmus legfőbb vívmánya kétségtelenül az üzemegészségügy és a szociális ellátás nagymérvű javítása volt. Ezen a területen szinte nem lehetett volna annyit beruházni, hogy behozzák a múlt hibáit és hanyagságait. Szeged városban évről-évre több és több - a munkásellátás javítását célzó - szociális beruházás volt. Az 1954 évet véve alapul, ezek a beruházások emelkedőek:

		Szociális beruházások az 1954 év %-ában x/
1954	0,3	100
1955	0,3	100
1956	0,4	133
1957	0,7	233
1958	0,2	67
1959	4,0	13-szorosa
1960	6,9	23-szorosa

A szociális beruházásoknak összege leginkább a többi, nem ilyen célú beruházásokkal megközelítően azonosan fejlődött. Éppen ezért az utóbbi évek fejlődési üteme legszámottevőbb, ami összefügg jelenlegi gazdaságpolitikánkkal és a munkássztály helyzetét javító intézkedésekkel.

Ezeknek az éveknek legjelentősebb beruházásai közé tartozik a szegedi Szőrme és Bőrruha üzem, a Szalámigyár, a Cipőgyár, a Paprikafeldolgozó Vállalat, a Falemezgyár szociális létesítményeinek bővítése. Az ezeket az éveket megelőzően épült új üzemben, a Textilművekben a munkakörülmények messzemenően meghaladják valamennyi szegedi üzem munkakörülményeit. Korszerű, világos, levegős és légkondicionáló berendezéssel ellátott, jól világított munkatermeivel egyedülálló Szegeden.

A teljesen ingyenes gyógykezelés megteremtésén, a gyógyászati segédeszközök minimális térítésén túlmenően minden szegedi üzemben üzemorvosi szolgálat van. Ennek célja a dolgozók fokozottabb egészségügyi ellátása és a munkahelyen történő orvosi

x/ = KSH Csongrád megyei Igazgatósága számnélküli feljegyzéséből.

ellenőrzés. Ennek mértéke ma már kielégítő, és egyre jobban kiterjed más természetű egészségügyi ellenőrzésre is, pl. a szervezett tüdőszűrésre, amelynek főként abból a szempontból van óriási jelentősége, hogy a felszabadulást megelőző években az Alföld községei és tanyái - köztük Szeged város is - a TBC egyik gócpontja volt, és ma már odáig fejlődött a vidék, hogy az országosnál kevesebb ilyen megbetegedés van. A felszabadulás előtt a Szeged környéki tanyákról bejáró munkások a betegségek sokaságával fertőzték munkatársaikat, de egyetlen üzemben nem volt üzemorvosi szolgálat, sőt ingyenes gyógykezelésben sem részesült minden munkás, csak az állandó munkaviszonyban lévő.

Az üzemegészségügy területén a fejlődés nem volt egyenletes. Az üzemorvosi órák száma számottevő emelkedést csak 1956-tól mutat, addig csak a legnagyobb üzemek rendelkeztek üzemorvossal, míg 1960-ban szinte minden üzemben van orvosi szolgálat.

Üzemorvosi órák
száma hetenként: x/

1955	52,5
1956	55,5
1957	74,0
1958	72,5
1959	75,0
1960	75,0

Az egészségre ártalmas munkaterületeken rendszeres orvosi ellenőrzés, felügyelet van, sőt ezeken a helyeken 1958 óta rö-

x/ = KSH Csm-i Ig. 1964. számnélküli kiadványából.

vidített műszakban dolgoznak a munkások. Szegeden 11 üzemben dolgoznak rövidített munkaidőben a munkások por-, vegyi- és hőártalom miatt. Ezek a főbb üzemek: a Vasöntöde /35 fő/, a Szalámigyár /20 fő/, a Fémfeldolgozó Vállalat /33 fő/, a Nyomda /12 fő/, a Seprűgyár /11 fő/.

Az orvosi ellenőrzésen és rövidített munkaidőn kívül az egészségvédelemhez tartozik a védőruha, védőétel, védőital és tisztálkodási szerekkel való szervezett ellátás is. Védőruházatot saját ruhájuk megóvása érdekében minden munkás kap. Ezen túlmenően az időjárás szeszélyeinek kitett munkahelyeken dolgozók meleg ruhát és védőitalt kapnak. Pl. Szegeden évente átlagosan 1,5 millió forintot fordítanak az üzemek munkaruhára és védőöltözetre. Védőételt és védőitalt az üzem sajátosságától függően évente egy-egy dolgozó átlagosan 100-1000 forint értékben kap. Legtöbb védőétel és ital az Autójavító^{nál}, a Rostkikészítő^{nél} és a Vasöntödénél kerül kiadásra, évente az első két^{nél} 1000-1000 forint értékben, az utóbbinál 540 forint értékben. - A tisztálkodási szerekre kifizetett összegek is eléri^k évente egy-egy főre számítva a 100 forintot. Ha figyelembe vesszük, hogy Szegeden kb. 20.000 dolgozó kap tisztálkodási eszközt az üzemtől, ez is évente ~~egy~~^{két} millió forintot tesz ki.

Az ilyen juttatásokban részesülők köre meglehetősen bő. A legkisebb mértékű szennyeződés vagy egészségügyi ártalom esetén

jár a dolgozóknak. Ezen a téren meglehetősen nagy önállóság van az üzemeknél, mivel a juttatások körét maguk az üzemi tanácsok állapíthatják meg, és tehetnek javaslatot az üzemi szakszervezetnek a juttatás mérvére, területére. De ezek alapítják meg pl. a ruházatok kihordási idejét is, meglehetősen demokratikusan és szociálisan.

Az üzemegészségügyi ellátottság fentiek szerinti megszervezése és kibővítése nem jelentett olyan erőfeszítéseket, és nem ütköztek olyan objektív akadályokba, mint a szociális helyiségekkel való ellátás kielégítő megszervezése, megteremtése. A szociális létesítményekkel való ellátottság meglehetősen differenciált. Korábban már említettük, hogy a multtól örökölt szűk üzemi épületek és telepek korlátozott lehetőséget biztosítanak ilyen célú épületek felépítésére, berendezésére. Így számos szegedi üzemben a korábbi évek nagyfoku fejlődése, előrehaladása ellenére nem kielégítőek a viszonyok, és sok tekintetben kívánnivalót hagynak maguk után.

A Délmagyarországi Áramszolgáltató Vállalatnál, a Textilműveknél, a Szalámigyárnál, a Paprikafeldolgozó Vállalatnál és a XI. sz. Autójavító Vállalatnál jó a szociális helyiségekkel való ellátottság a normákhoz képest. Viszont 1959 év végén /az előbbiekkal azonos időpontban/ a Vasöntödében, a Ruhagyárban, a Falemezgyárban, a Fonalfeldolgozónál, a Konzervgyárban, a Jutaárugyárban, a Szegedi Kenderfonógyárban, a Délmagyarországi Rostkikészítő Vállalat ujszegedi telepén és a Nyomdában jó-

val a norma felett vannak az egy mosdócsapra, zuhanyrózsára, WC-férőhelyre és öltözőhelyre jutó dolgozók száma /1.sz.melléklet/. Ezekben az üzemekben lényeges változás azóta sem történt, és már odáig súlyosbodott a helyzet, hogy ezekben az üzemekben a dolgozók nem nagyon szeretnek munkát vállalni, de az ott dolgozók is - ha csak tehetik - átmennek másik, jobban felszerelt üzembe dolgozni. A helyiipari vállalatoknak sok esetben még ennél is rosszabb a helyzet. A realitás kedvéért azonban megállapíthatjuk, hogy az erőfeszítések és anyagi áldozatok ellenére sok szubjektív nézet következménye ez a helyzet, mert ha valamilyen beruházásnak, vagy felújításnak el kellett maradni valamilyen oknál fogva /pl. kivitelezői kapacitás vagy kerethiány stb./, az feltétlenül szociális jellegű beruházás volt. De azt is le kell szögezni, hogy ezekben az üzemekben a termelés-felfutás és ezzel együtt a létszámemelkedés üteme jóval nagyobb volt, mint ezeknek a szociális létesítményeknek a fejlődése. Tehát a fejlődés üteme a létszámemelkedés üteme alatt maradt.

Az üzemi tapasztalatok alapján néhány kirivó példa a szociális létesítmények helyzetéről: x/

A Vasöntödében az üzemi öltözők szűkek, alacsonyak és zsufoltak. Az öntözőcsarnok fűtése nincsen rendesen megoldva, a helyiséget kupoló kemencék és koks kosarak melegítik. Jelentős a porártalom, a levegő 27 százalék kvarcot tartalmaz.

x/ = A vizsgált időszak személyes tapasztalatai.

A Textilművek kezdeti létszámának megfelelő szociális helyiségek a létszámmelkedéssel nem bővültek, így az üzem beindulása óta a helyzet rosszabbodott. A zsufoltság fokozódásával a munkatermek világítása romlott.

A ~~Textilművek~~ Konzervgyárban a nyári főidényben a nagylétszámú munkásság szociális igényeit nem tudják a legminimálisabb mértékben sem kielégíteni. Az Eü.M. és SZOT határozata szerint a dolgozók fürdési és öltözködési idejét úgy kell biztosítani, hogy az fél óra alatt lebonyolódjék. Itt azonban órák kellenek, ha valaki le akar munka után fürdeni. A női öltözőkben szekrények nincsenek, a ruhákat vállfákra akasztják. Az öltöző helyiség kicsi, rossz levegőjű és egészségtelen. Ugyanez a helyzet a férfi öltözőkben is. Több mint 300 férfi tisztálkodását 6 zuhany biztosítja, holott a norma szerint 60 zuhanyozó kellene. A konzervek főzésénél a dolgozók különböző ártalmaknak vannak kitéve. Magas hőmérséklet van, nagy a gőzképződés, nem kielégítő a szellőzés. A dolgozók állandóan vízben, sóoldatban, gyümölcsleiben dolgoznak kézzel, így az kirepedezik, kiszárad. A gyár védőkenőcsöt nem ad a dolgozóknak.

A szegedi Gázműben a kemencéhez salakozójának szellőzése nem kielégítő, amikor nincs salakozás, a hőmérséklet 44°C , slakozáskor pedig $55-67^{\circ}\text{C}$. A levegő égéstermékekkel erősen szennyezett, emiatt idült szénmonoxid-mérgezés veszélye áll fenn.

A helyiipari üzemekben rosszabb a helyzet. A nem megfelelő egészségügyi követelményekhez hoz-

zájárulnak még azok a körülmények, hogy piszkos, elhanyagolt, kevés természetes világítással rendelkező műhelyben foglalkoztatják a dolgozókat. Pl. a szegedi Nivó Ktsz., a Gépipari és Gépjárműjavító Ktsz., a Vas és Fémipari Ktsz.

A felsorolt példák alapján látható, hogy a város ipari üzemeinél a dolgozók szociális ellátása és az üzemegészségügy megjavítása terén még sok tennivaló van annak ellenére, hogy 1956-tól meglehetősen magas beruházásokat fordítottak ilyen célra. Az állami segítségen túlmenően, azonban a vállalatoknak is nagyobb gondot kell fordítaniuk a munkakörülmények javítására, elsősorban saját erőből történő fejlesztéssel.

Ebben a tekintetben a távlati fejlesztési tervek ugrásszerű fejlődést ígérnek, nevezetesen az objektív akadályok elhárításával, olyan formában, hogy Szegeden az eddigi szétszórt ipartelepeket városegészségügyi és településpolitikai szempontból ún. ipari övezetekbe tömörítik, ami megoldja elsősorban helyhiányban szenvedő üzemek problémáját. Ezek a tervek már látható közelségben vannak, és intézkedések születtek megvalósítására.

A dolgozók igényeinek szervezett ellátásához tartozik az üzemi étkezőhelyek biztosítása. Ebben a tekintetben már az előbbieknél sokkal jobb helyzetről lehet beszámolni, bár kétségtelen, hogy még itt sincs minden rendjén. Az üzemek államosítását követően általában minden nagyobb létszámot foglalkoz-

tató üzemben művelődési termeket, vagy vállalati rendezvények lebonyolítására alkalmas nagyobb helyiségeket alakítottak ki, melyek egyuttal az ebédlő célját is szolgálhatták. Egy-egy üzemben például szinte falusi művelődési háznak is beillő művelődési termek vannak /Kábelgyár, Textilművek, Kenderfonógyár, Ruhagyár stb./ komoly felszereléssel. Ezeken a helyeken a dolgozók szórakozási és művelődési igényei kielégíthetők. Ezeket a helyiségeket rendezik be legtöbbszörre üzemi ebédlőnek, ahol kulturált körülmények között bonyolítják le az ebédeltetéseket.

A nagyobb üzemek kezelésében üzemi konyhák vannak, melyek az 1950-es évek elején alakultak. Ezek fenntartási költségeit túlnyomórészt az állam vállalja magára, míg az üzemeltetéssel kapcsolatos személyi kiadásokat /dolgozók bére/ a szakszervezet fedezi. Szegeden 9 sajátkezelésű üzemi konyha működik már 1954 óta, ami közel 4000 üzemi dolgozó étkezését bonyolítja le. A többi vállalatnál a dolgozók ilyen igényeiket központi konyhából kihordott ebéddel elégítik ki. Ez a központi konyha /Álföldi Üzemi Vendéglátó Vállalat/ 1948-1950. körül kezdte meg működését jelenlegi helyén, és az azóta jelentkező igények növekedése már túlhaladta a konyha kapacitását és nagyságát, s teljesen jogosan sok panasz merül fel az ételek minőségével kapcsolatban. Éppen ezért azok az üzemek, amelyek saját konyhával nem rendelkeznek, a kihordott ételek rossz minősége miatt állandóan csökkenő létszámmra igényelnek ebédet. Ezeknek az üzemeknek munkásai emiatt lényeges hátrány-

ben részesülnek azokkal az üzemekkel szemben, amelyek kielégítő üzemi étkezést tudnak a dolgozóknak biztosítani.

Az üzemi étkezésbe bevont dolgozók nagy számára jellemző, hogy a sajátkezelésű üzemi konyhák és a központi konyha /ételgyár/ naponta átlagosan 6000 dolgozó étkezését bonyolította le 1960-ban. Ez a szám 1955-ben alig érte el a 3000 főt, és megközelítően azonos kapacitással dolgoztak 1960-ban is a konyhák. A kapacitás nem kielégítő emelkedése az ételek minőségére hatott ki leginkább.

A dolgozók étkeztetéséhez állami hozzájárulás Szegeden /figyelembevéve, hogy főként könnyűipari üzemek vannak, ahol a hozzájárulás mértéke alacsonyabb, mint a gépipari és nehézipari üzemekben/ egy-egy dolgozóra számítva átlagosan 3.- Ft-tól 3,50 Ft között mozog naponta. Legmagasabb a hozzájárulás a Szalámigyárban /5,90 Ft/, a Délmagyarországi Rostkikészítő Vállalatnál /5,40 Ft/. Egész éves viszonylatban pl.1959-ben a minisztériumi iparvállalatoknál 5 millió forint, a tanácsi helyiiparban 326 ezer forint volt. /: 2.sz.melléklet:/

Az üzemi étkezéshez történt állami hozzájárulás mértéke az étkezést igénybevevő dolgozók számának arányában emelkedett az évek során. Az 1955 évet véve alapul, 100 százalékkal magasabb 1960-ban az étkezési létszám és a kifizetett hozzájárulás. E fejlődés ellenére a közétkeztetésben a dolgozóknak csak 35-40 százaléka vesz részt. Ennek egyik legdöntőbb oka

az ételgyárból kihordott étel minősége, de nem kismértékben hozzájárul az is, hogy néhány nagyobb szegedi üzemben a sajátkezelésű üzemi konyha kapacitását már túlnőtte az üzem létszáma, új dolgozók bevonására nincs lehetőség. /Pl. Szegedi Kendergyár, Paprikafeldolgozó, Konzervgyár stb./ A Szegedi Jutaárugyárban pl. még ebédeltetési lehetőség sincs.

Egyes helyeken a nők házimunkájának megkönnyítése érdekében önköltségi áron lehetővé teszik az ételek kihordását /pl. Új-szegedi Kender és Lenzöví Vállalat/.

Tekintettel arra, hogy Szeged iparában nagy lehetőségek vannak a nők foglalkoztatására, ami ki is van használva azáltal, hogy Szegeden a legmagasabb a nők foglalkoztatási aránya, különös súllyal jelentkezik a gyermekes anyák gondjain történő enyhítés, segítség. Az üzemekben az államosításokat követően /elsőnek a Szegedi Kenderfonógyárban létesült/ bölcsődéket, óvódákat is létesítettek. Az üzemi bölcsődék és óvódák fenntartási költségeit - a területiekhez hasonlóan - zömében az állam fedezi, és csak minimális térítést fizetnek a szülők. Ezt is a fizetésük és a gyermekek számától függően, de ez az összeg is alig több mint 10 százalékát fedzi az összes költségeknek. Pl. 1959 évben Szegeden 8 üzemi bölcsőde és 7 óvoda működött, melynek fenntartására az állami 4,1 millió forintot fordított a dolgozók 624 ezer forintos térítésével szemben. A térítés összege alig éri el a 15 százalékot. /:3.sz.mellékl.:/

A dolgozókat érintő, üzemben belüli juttatások közé sorolandó, hogy a munkások mind nagyobb számban jutnak szakszervezeti üdülőkbe, melyhez a szakszervezet ugyancsak 75 százalékban hozzájárul, ezen felül évi egyszeri alkalommal kedvezményes /féláru/ vasuti kedvezményben részesül családotul. A szervezett kirándulások kapcsán külföldre is egyre több szegedi munkás jutott el.

Az életkörülmények javítását célzó apróbb szociális jellegű intézkedések mértékének megállapítása nehézkes, azonban nem lehet elmenni azok jelentősége mellett sem. Ilyenek a tüzelőutalványok, szülési segélyek, ~~babakelengye~~ babakelengye utalványok, továbbá a szakszervezet vagy üzem tulajdonát képező mosógépek, porszívógépek, padlókefélgépek, gyermekkocsik jutányos áron való kölcsönzési lehetősége.

Munkavédelmi helyzet

A korábban bemutatott szociális beruházások egy részét balesetvédelmi és munkavédelmi beruházások teszik ki. Ezekért ke minden esetben az adott üzem biztonsági felszerelésének, berendezésének színvonalától függött. Ezen a téren ugyancsak szomorú állapokat örököltünk a multtól. Számos üzemben még a legminimálisabb munkavédelmi berendezések és felszerelések is hiányoztak. Ezek pótlása nagy erőfeszítésbe és anyagi hozzájárulásba került. A mult hiányosságait jórészt sikerült pó-

tolni, azonban ezen a téren sem lehetünk nyugodtak. Az üzemi balesetek száma arra utal, hogy még mindig számos területe van a munkavédelmi helyzet javításának.

A szakszervezetek rendszeres ellenőrző szerepet töltenek be az üzemekben a balesetek vonatkozásában, azonban jelentős vagy állandó csökkenést nem tapasztalhatunk. /: 4.sz. melléklet.:/

A mellékleten közölt adatok szerint meglehetősen hullámzóak a balesetek és a kiesett munkanapok számai. Ezzel alapvetően két dologra lehet rámutatni.

- 1/ Mindenféle óvó rendszabályok és munkavédelmi előírások, ellenőrzések ellenére csupán figyelmetlenségből számos baleset fordul elő. Ezek száma egy-egy súlyosabb baleset következtében egy-egy üzemrészben, de üzemben belül olyan hatást vált ki, hogy minden ellenőrzés nélkül is egy ideig betartják az előírásokat.
- 2/ A balesetvédelmi előírások betartásának ellenőrzése is meglehetősen hullámzó, és megszegés esetén büntető ~~rendőrségi~~ szankciókat szinte egyáltalán nem alkalmaznak. Az ellenőrzés gyakoriságának és hatékonyságának ilyen formán szintén szerepe van a balesetek számának hullámzásában.

A vállalatok mindegyike szubjektív okokra vezeti vissza a baleseteket, ezek közül a leggyakoribb az ellenőrzés elmulasztása, a szabályok megszegése és ^afigyelmetlenség.

Évente az állami iparban baleset következtében kieső munkanapok száma megközelíti a 20.000 napot, ami azt jelenti, hogy a termelésből hiányzók közel 5 százaléka baleset következtében nem dolgozik. Elgondolkoztató a fenti tényeken való változtatás és a hibák felismerése. /: 5.számú melléklet:/

De a szubjektív okok megszüntetésén túlmenően a baleseti lehetőségek minimálisra csökkentésével meguknak az üzemeknek is vannak még megoldatlan feladatai.

A szűk munkatermek, a megfelelő klimatika biztosításának hiánya miatt a baleseti veszély nem csökken, sőt a zsufoltság egyik előidézője a baleseteknek. A Szegedi Kenderfonógyárban, az Ujszegedi Kender és Lenszövő Vállalatnál az üzemi épületek bővülése nem tartott lépést a termelés és létszámemelkedéssel. A balesetek száma az 1959-es létszámfelfutással együtt emelkedett, oly annyira, hogy meghaladta az iparági emelkedés szintjét, emiatt az iparág /könnyűipar/ baleseteinek száma emelkedett. Ezek a balesetek könnyű lefolyásúak voltak, így az egy balesetre jutó kiesett munkanapok száma nem emelkedett lényegesen. /: 6.sz. melléklet:/

Ugyanez a helyzet a Szegedi Konzervgyárban. A termelési feladatok emelkedése nagyobb létszámú munkáslétszám foglalkoztatását követelte. Az új munkások gyakorlatlanok voltak /főleg szakképzetlen női munkaerőket foglalkoztattak/, és a zsufoltság miatt könnyebben előfordulhattak a balesetek. Ennél

az üzemnél a balesetek száma évről évre emelkedik, ami szükségessé teszi a munkavédelmi előírások fokozottabb betartását, de az üzem részéről is a baleseti gócok megszüntetését.

Az élelmiszeripari vállalatok közül legmagasabb a balesetek száma a Szegedi Szalámigyárban. A technológiai szempontból nem fejlődő üzemben ugyanolyan módszerekkel dolgoznak, mint ezelőtt 30-40 éve. A Szalámigyár vágóhidján az állatok vágása ugyanolyan módszerekkel történik, mint alapításkor. Az elmaradt technológia, a növekvő követelmények ellentmondásai ilyen módon is kifejezésre jutnak, amiatt a munkásoknak átlagosan 20 százalékát éri évente baleset.

II. A MUNKÁSOK ÉLETKÖRÜLMÉNYEI /ÉLETSZINVONAL/ AZ ÜZEMEN

KIVÜL

A munkásság életkörülménye döntően a keresők és eltartottak számának, tehát a család nagyságának függvénye. Ennek vizsgálatához elsődlegesen meg kell keresni azt a mutatót, amely legjobban kifejezője a családok életkörülményeinek.- Milyen mutatók jöhetnek itt számításba?

Átlagkereset

A szocialista iparban 1955-ben a munkások átlagos havi keresete 938.- Ft volt. Ugyanez a szám 1960-ban 1354.- Ft, mely 47 százalékkal több mint 1955-ben volt. ^{x/} E két adat egymással történt szembeállítására nem adhat képet a munkásosztály helyzetének megítélésére. Nem adhat képet egyrészt azért, mert ezek az átlagok nem tartalmazzák, hogy egy családban 1955-től növekedett-e a keresők száma, másrészt az átlagok elhomályosítják a mögöttük meghúzódó - lefelé vagy felfelé - jelentősen eltérő átlagkereseteket. Az átlagtól való eltérések szóródását városi szinten kimunkálni nem lehetséges.

./.

x/ = KSH. Csm-i Igazg. 1960. Évkönyv 59. oldal.

A munkások átlagos havi keresete x/
1958-tól 1960-ig

/Forint/			
Az ipar megnevezése	1958. év	1959 év	1960 év
Minisztériumi ipar	1242	1285	1338
Tanácsi ipar	1222	1265	1282
Szövetkezeti ipar	1462	1533	1550
Szocialista ipar összesen:	1265	1306	1354

Nem lehet figyelembe venni e mutatót továbbá azért sem, mert egy család jövedelme - a kereső családtagok számától függetlenül - nemcsak a munkahelyről származó pénzbevételekből áll, hanem jelentős pénzbevételekre tehet szert a család alkalmi munkákból, házkörüli kert jövedelméből, használt javak eladásából, és saját termelésből származó fogyasztás értékéből.

Egy családra jutó jövedelem

Az egy családra jutó jövedelem vizsgálatával már közelebb jutunk a munkáscsaládok életkörülményeinek megítéléséhez. Az e célból megfigyelt munkáscsaládok egy családra jutó havi jövedelme 2583 Ft volt 1960-ban. Ezzel szemben 1955-ben ugyan-

x/ = KSH. Csm.-i Igazg. 1960. Évkönyv 62. oldal.

ezeknél a családoknál csak 1617 Ft jutott átlagosan egy hónapra. ^{x/} A fejlődés lemérhető. 1955 évhez képest 1960-ban 59 százalékkal volt magasabb az egy családra jutó havi jövedelem. Ezeknek az adatoknak birtokában már kétségtelenül megállapítható, hogy a munkáscsaládok anyagi körülményei az 1955 évihez képest javultak. Azonban, ha megnézzük azt, hogy ezt a jelentős életnivó-növekedést mi okozta, feltétlenül meg kell vizsgálni, hogy 1955. évben és 1960. évben a családokból hány főnek volt kereső foglalkozása. Ebből megállapíthatjuk, hogy az életnivó emelkedése nem csupán az egy főre jutó keresetek növekedéséből adódott, hanem abból, hogy 1955-ben 100 családból 42 családban volt második vagy harmadik kereső, míg 1960-ban ugyancsak 100 családra számítva, 76 családban volt második vagy harmadik kereső. Ilyenformán tehát 1955-ben 100 munkáscsaládban 142, 1960-ban 100 családban 176 kereső volt. ^{xx/}

A fentiek alapján már megközelítettük a munkásosztály anyagi színvonalának mérésére alkalmas mutatók egyikét, az egy családra jutó havi jövedelem nagyságát. Látható, milyen nagymértékben befolyásolja a családnagyság, illetve a csalásban a családfő mellett lévő keresőképes nagykorú munkavállalása a mutató alakulását.

Az összegyűjtött adatokból az is megállapítható, hogy a családfő mellett lévő keresőképes nagykorú munkavállalása már

x/ = Saját adatgyűjtés a 200 családtól
xx/ = U.o.

viszonylag korlátozott. Ugyanis általában véve nagyobb családok esetén a családfő mellett a házastárs munkavállalása a nagyobb gyermeklétszám következtében nem megoldott. A gyermekek elhelyezése napközi otthonban, óvodában stb. korlátozott. Ilyenformán a nagy családdal rendelkező munkások viszonylagosan háttérbe szorulnak - anyagi színvonal tekintetében - a kisebb létszámú családokhoz képest.

A fentiek bizonyítására hadd említsem meg a megfigyelt munkáscsaládoknál a második, illetve harmadik keresők adatait. Megfigyelés szerint a 200 munkáscsaládnál a 3 és 4 tagu családoknál gyakoribb a családfő mellett - a jobb megélhetés elősegítése érdekében - a család másik munkaképes tagjának, legtöbb esetben a házastársnak munkavállalása. Ez különösen azoknál a családoknál áll fenn, amelyekben a családfő keresete viszonylag alacsonyabb. A kéttagu családoknak 30, a háromtaguaknak 36, a négytaguaknak 53, az öttagu családoknak viszont már csak 38 %-ában van második kereső. Már ez is bizonyítja azt, hogy a megfigyelt családok közül az öt- vagy ennél több taggal rendelkező családok életszínvonalja lényegesen alacsonyabb lehet, mint a 2-3 tagu családoké. Ugyanis az előforduló esetekben a kéttagu családoknál egy-egy keresőnek fél-fél ember eltartásáról, míg a többtagu családoknál átlagosan 1-3 családtag eltartásáról kell gondoskodni.

A fentiekből kitűnik, hogy az egy családra jutó havi jövedelem nem lehet egyedüli meghatározója, kizárólagos mutatója

a családok életkörülményeinek. A családokon belül szükséges azért még egy összehasonlítási alap, ami minden családra jellemző, és ezen keresztül összehasonlíthatóvá válik minden család adata. Ilyen lehet a:

- 1./ családnagyság szerinti csoportosítás, és az
- 2./ egy főre jutó havi bruttó jövedelem szerinti csoportosítás családonként.

1./ A családnagyság szerinti csoportosítással képet nyerhetünk arról, hogy a különböző nagyságu családcsoportokban hogyan élnek a családok, valamint a különböző nagyságu családok összehasonlításával elemezhetjük a családnagyság okozta eltéréseket. Nevezetesen a kislétszámú és a nagylétszámú családok közötti életszint-különbségeket.

2./ Egy főre jutó havi bruttó jövedelem családonként kifejezője annak, hogy a munkáscsaládoknál hogyan alakulnak a különböző jövedelmet élevező családok életkörülményei. Közeli lebből, a munkásság jövedelmében meglévő különbségek miként hatnak ki életkörülményeikre.

Az összegyűjtött adatok 200 munkáscsalád adatait tartalmazzák. A családok munkáscsalád jellegét minden esetben a családfő foglalkozása /az esetek többségében a családfő az apa, kisebb részben az anya, aki egyedül tartja el gyermekét, családját/ határozza meg. A foglalkozás mellett az iparági hovatartozás tekintetében meglehetősen sokrétű. Zömében Textil-

ipari, élelmiszeripari, kisebb részben bőr- és cipőipari, valamint építőipari szakmában dolgoznak. A családban lévő második vagy harmadik keresők foglalkozását tekintve, megtalálható közöttük értelmiségi, alkalmazott, kereskedelmi dolgozó, munkás és mezőgazdasági tsz-tag vagy alkalmazott. A családfők általában az ipari vállalatok törzsgárdájába tartoznak, akik évek óta a vállalatnál dolgoznak, nem egynek a házastársa is a törzsgárda tagja. Ez egyben azt is jelenti, hogy összesített adataik, jövedelmeik általában valamivel magasabbak, mint a munkásoké átlagosan, ugyanis ezek magasabb keresetekkel rendelkeznek. Ezt az adatok általánosításánál nem lehet figyelmen kívül hagyni.

A megfigyelt családok közül a legkisebb család 2 tagu, a legnagyobb család 9 tagu. A családok zöme 3 vagy 4 tagu. Az átlagos családnagyság 1960-ban 3,9 volt. x/

A megfigyelt családoknál az egy keresőre jutó eltartottak száma 1,2 fő. E tekintetben a korábbi évekhez képest jelentős növekedés állapítható meg. Ugyanis a családon belül évről évre csökkent az eltartottak száma, ennek egyenes következményeként növekedett a keresők száma.

Pl. 1955-ben ugyanezeknél a családoknál az egy keresőre jutó eltartottak száma 1,5 volt. E mutatószám kedvező alakulása döntően annak a következménye, hogy 1955 és 1960 között a megfigyelt családoknál növekedett a nők munkavállalása, emel-

x/ = Saját adatgyűjtés a 200 családtól.

kedett a keresők száma. 1955-ben átlagosan 117 nőnek volt kereső foglalkozása /ebben benne szerepelnek a középiskolás koru és egyetemista lányok nyári idénymunkavállalása/, 1960-ban pedig 144 fő nő dolgozott a 200 családból. xx/

Családok jellemző adatai xx/x

Év	Család-nagyság /fő/	Egy keresőre jutó eltartottak száma	Kereső nők száma
1955	3,6	1,5	117
1960	3,9	1,2	144

A tábla adataiból megállapítható, hogy a vizsgált 6 év alatt a családnagyság 0,3-del nőtt, amellett, hogy a családokból általában a házastárs, kisebb mértékben pedig a nagykoru nők dolgozni mentek. Ez annak következménye, hogy Szegeden ebben az időszakban növekedett a bölcsődék, napközi otthonok és területi óvodák férőhelyeinek száma, és általában pártunknak a nők számára megterhelést jelentő második műszak fáradalmainak csökkentésével kapcsolatos intézkedései növelték annak lehetőségét, hogy a családokból - a családlétszámtól bizonyos mértékig függetlenül - dolgozni menjenek.

E politika következtében az előző évekhez képest a legnagyobb mértékben nőtt Szegeden pl. a területi és üzemi bölcsődék és

xx/ = Saját adatgyűjtés a 200 családtól.

xx/x = U.o.

az óvódák férőhelye. 1956 évhez képest 4 év alatt 320 férőhellyel szaporodott a meglévő férőhelyállomány úgy, hogy 4 új óvoda és egy új bölcsőde nyílt, de jelentős bővitések is voltak. x/

Feltétlenül szükséges kitérni arra a tényre, hogy ha megvizsgáljuk Szeged város munkaerőhelyzetét ebben az időszakban, arra a megállapításra jutunk, hogy 1955-1960 között bizonyos mértékű munkaerőfelesleg volt. A munkaerőfelesleg ellenére a megfigyelt családok el tudták helyezni hozzátartozóikat saját üzemükben vagy más hasonló profilu üzemben, mivel - mint már korábbiakban szerepel - ezek a dolgozók akiktől az adatok származnak, általában a vállalati törzsgárdához tartoznak.

Mi okozta Szegeden ebben az időszakban a munkaerőfelesleget? Először is le kell szögezni, hogy csak viszonylagos munkaerőfelesleg volt. Ugyanis az üzemek ebben az időszakban is küszködtek munkaerőhiánnyal. Miből adódott ez a viszonylag elmentmondásos helyzet? Abból, hogy szakmunkáshiány volt, és egyes munkaterületekre egyszerűen nem volt jelentkező munkás, mivel válogattak a kínálkozó munkalehetőségekben.

Némileg ugyan, de segített ezen a helyzeten az 1956 után új talajon meginduló ujitási mozgalom és nagyfoku gépesítés, vagyis az ipar műszaki állapotának javítása, a munkakörülmé-

x/ = KSH.Csm.-i Igazg. 1960.évi Évkönyv, 299,323 oldal.

nyek javítása, a nehéz testi munka gépesítése stb. Ezek az intézkedések különös tekintettel éreztették hatásukat, mert legtöbbjük munkaerő-megtakarítást eredményezett.

Jelentősebb ujitási és gépesítési munka volt. pl. az élelmiszer-iparban a Szegedi Paprikafeldolgozó Vállalatnál, ahol a hasítógép beállításával mintegy 200 fő munkaerő vált feleslegessé. ^{x/} A Szegedi Seprőgyárban a nehéz testi munkát igénylő seprővarrást gépesítették egy olasz seprővarró-géppel. Itt 35 fő munkáját végzi el most a gép. ^{xx/} De sorolhatók tovább azok az ipari üzemek, ahol - helyesen - a munkaerő-megtakarítás végett jelentős gépberuházások valósultak meg.

Nem tekinthetünk el a mezőgazdaságban végbement jelentős agrotechnikai intézkedésektől sem, mivel a megfigyelt egyes munkáscsaládok tagjai a mezőgazdaságban is dolgoztak.

A mezőgazdaság gépesítésére jellemző, hogy a megye területén 19 százalékkal emelkedett a traktorállomány, és elterjedt a vegyszeres gyomirtás, ami az időszakos mezőgazdasági munkavállalás lehetőségeit csökkentette, korlátozta.

A családok jellemző adatainak megismerése után ismerkedjünk meg a családok jövedelmi helyzetével.

x/ = Csm.-i Pártbizottság 1958.évi munkásosztály helyzetével foglalkozó jelentéséből, 18-19. old.

xx/= U.ott.

Jövedelem

A megvizsgált családok pénzjövedelme több forrásból ered. Legjelentősebb természetesen a munkahelyről származó pénzjövedelem, valamint az államtól kapott egyéb jövedelmek. Itt elsősorban a munkabér jöhet számításba, mint legnagyobb összeg. Az összes bruttó jövedelemnek - egy főre számítva - 1955-ben 80 százalékát, 1960-ban pedig 81 százalékát a munkabér és prémium tette ki. Kisebb részt képvisel a családi pótlék, segély, ösztöndíj, táppénz, nyugdíj /idős családtagok nyugdíja, mivel nyugdíjas családfők a megfigyelésben nem szerepelnek/, és egyéb pénzjövedelem. Ez utóbbi olyan, általában a lakosságtól származó pénzjövedelemnek számít, amelyet alkalmi munkáért, napszámért, használt holmik értékesítéséért kapnak.

Egy főre jutó havi átlagos pénzjövedelem x/
családnagyság szerint /1960 év/
 / S z e g e d / / f o r i n t

Családnagyság	Munkabér	Családi pótlék, táppénz, segély, ösztöndíj	Nyugdíj	Egyéb pénzjövedelem	Összes pénzjövedelem
2 tagu	1072	20	8	160	1258
3 tagu	848	32	21	151	1052
4 tagu	684	26	13	89	812
5 tagu	568	45	40	154	807
6 és több tagu	420	66	22	48	556
Összesen:	752	32	18	121	923
ORSZÁGOSAN ^{xx/}	731	31	28	82	885

x/ = Saját adatgyűjtés a 200 családtól.

xx/ = KSH. Csongrádmegyei Igazgatóság közlése.

A családnagyság emelkedését majdnem egyenes arányban követi az egy főre jutó átlag jövedelem csökkenése. Ha a munkabérből származó pénzbevétel arányosan csökken is, de némileg kiegyenliti ezt a tendenciát az egyéb pénzjövedelem, és jól érzékelhető, hogy ebben a kiegyenlítődésben jóformán semmi szerepe nincs a családi pótléknek.

Még a 6 és több tagú családoknál is - éves viszonylatban - egy főre számítva havonta 66 forint jut a családi pótlékból és segélyekből. A 66 forintot megbontva, csak 52 forint jut ebből családi pótlékra. Országos jövedelmi adatokkal összevetve, Szeged város munkásságának életkörülményei semmivel sem rosszabbak, sőt a nagyobb foglalkoztatottság miatt Szegeden egy-egy családban több a jövedelem, mint országosan.

Ilyenformán a jobb megélhetést, az életnivó emelését két úton: a keresők számának növelésével, vagy a családlétszám szaporodásának korlátozásával érik el a családok.

Az első probléma már korábban érintve volt: a keresők számának növekedésével és az eltartottak számának csökkentésével. Ehhez itt még annyit lehet hozzátenni, hogy - ez valamennyi nagy családnál így van - a családtagok létszámának emelkedése korlátozza a család másik munkaképes tagjának - így leggyakrabban a feleség, az anya - munkavállalását. A háztartási és gyermeknevelési gondok a nagylétszámú család mellé megkövetelik egy fő állandó foglalkoztatását. Ez pedig fő-

ként az anya szerepe. Ezért van az egyrészt, hogy a családlétszám növekedésével csökken az egy főre jutó havi^{x/} átlagos jövedelem, és a 6 és több tagú családok egy főre jutó jövedelme már fele annyi sincs, mint a két vagy három tagú család jövedelme.

Másrészt a családon belül a második vagy harmadik kereső havi jövedelme alacsonyabb mint a családfő keresete. Ez természetesen nem általánosítható, de az esetek többségében helytálló.

A családlétszám növekedésének korlátozásával biztosítják a magasabb életnivót, jobb megélhetést. Ugyanis a tábla adataiból világosan kitűnik, hogy a 2-4 tagú családokban egyenletesen csökken az egy főre jutó havi pénzjövedelem:

2 taguaknál 1258 Ft, ^{x/}

3 taguaknál 1052 Ft,

4 taguaknál 812 Ft.

A 4 és 5 taguaknál viszont körülbelül azonos az egy főre jutó jövedelem, tehát nagy különbség nincsen. Innen kezdve azonban rohamosan csökken és már csak 556 forint egy egy főre jutó havi pénzjövedelem.

A családlétszám növekedésének korlátozására a lehetőségek biztosítva vannak. Ha megnézzük, hogy a művi vetélések száma hogyan alakult, rájövünk a dolog lényegére.

^{x/} = Saját adatgyűjtés a 200 családtól.

A művi vetélések száma

1959-ben 6984, x/

1960-ban 7573 volt.

Ezek megoszlása a következő: xx/

Megnevezés	1959 év %	1960 év %
Művi vetélő nők közül %-os megoszlásban		
eltartott	64,1	56,6
dolgozó	35,9	43,4
Összesen:	100,0	100,0
gyermektelen	9,4	10,8
1 gyermekes	30,5	29,9
2 gyermekes	33,7	35,6
3 és több gyermekes	26,4	23,7
Összesen:	100,0	100,0

Az 1960-ban vetélő nők 43,4 %-a dolgozó, munkaviszonyban lévő nő volt, 1959-ben pedig csak 35,9 %-a volt munkaviszonyban. Az eltartott és dolgozó nők arányának eltolódása a dolgozó nők javára, bizonyítja, hogy a keresők nagyobb százaléka tartózkodik a család létszámának növelésétől, mivel a munkavállalás mellett nagyobb gondot és terhet jelent számára a gyermeknevelés, nem beszélve az ezzel járó kiadásokról.

x = KSH. Csm.-i Igazgatósága 1961.évi Évkönyv, 270.old.
xx/= U.ott.

Arányaiban vizsgálva a művi vetélő nők megoszlását a már meglévő gyermekek száma szerint, még mindig jelentős /11 %/ azoknak a száma, akik gyermektelenek és mégsem vállalják a szülői terhet. A művi vetélések száma egyre jobban a már két gyermekkel rendelkező anyák felé emelkedik, de még az is szembetűnő és jelentős, hogy a 7573 vetélő nő 40,7 %-a nem akar egy vagy két gyermeket.

A korábbiakból kitűnik, hogy az egy főre jutó jövedelem 4 tagu családig egyenletesen, majd rohamosan csökken, az egyéb körülmények /korlátozott a munkavállalás, nem egyenlítő ki a jövedelmet a családi pótlék stb./ miatt, - ezeket érezve a családok 59,3 %-a már nem akar 3 vagy 4 gyermeket.

Nem lenne reális, ha a munkáscsaládlétszám növekedésének problémáját csak a jövedelem oldaláról vizsgálnánk, és mint döntő tényezőt állítanánk vele szembe. A munkásság anyagi életének és helyzetének vizsgálatánál nem mehetünk el a lakáshelyzet mellett, mint meghatározó tényező mellett, ami hatással van a családlétszám és anyagi helyzet alakulására.

Ha a megfigyelt munkáscsaládok adatait vesszük alapul, az átlagos családnagyság 3,9 fő, az átlagos szobaszám pedig 1,4 volt, ami azt jelenti, hogy átlagosan minden lakásban az igényjogosultságon felül, lakószobánként 1,1 fővel, minden tíz családnál pedig 11 fővel laknak többen, zsúfoltabban, mint az a rendelet előírja.^{x/}

x/ = Saját adatgyűjtés a 200 családtól.

Bizonyos mértékig ez is meghatározója annak, hogy a családlétszám növekedése kőrlátozott.

Ha a vizsgált időszakot nézzük, a lakáskérdés megoldásában jelentős fejlődés /: 7.sz.melléklet:/ van; ennek megfelelően a munkásközvélemény elismeréssel fogadta azt a fordulatot, ami a lakásépítkezések terén 1957 óta Szegeden végbement. Az állami és szövetkezeti lakásépítkezések eredményei, az emeletráépítési lehetőségek megteremtése, a családi-ház építkezések támogatása különböző akciókkal, a munkások jórészét meggyőzte arról, hogy belátható időn belül megoldódik majd e jelenleg még súlyos szociális kérdés városunkban is. Azonban az előrehaladást kitartóbb munkával és a lehetőségek jobb kihasználásával még fokozni lehetne.

A lakáshelyzet gyorsabb megoldását Szegeden is az állami lakáskeret emelésével lehet siettetni. Az állami lakásokat pedig a kisjövedelmű, sokgyermekes családoknak kell elsősorban juttatni, mert ezek anyagi helyzetük miatt nem képesek szövetkezeti lakást vásárolni. Az állami keret kibővítésekor feltétlenül mérlegelni kell az igényeket, amelyek a város új ipari létesítményeihez szükséges szakemberek idetelepítésével keletkeznek. Ezen felül kell megfelelő lakást biztosítani a helyi igényeknek, mégpedig azon kisjövedelmű munkás és egyéb kategóriáknak, amelyek sem a szövetkezeti, sem az emeletráépítési akciókban nem vehetnek részt.

Az állami lakásépítkezések lebonyolításában, az építendő lakások terveinek kiválasztásánál a jövőben még inkább differenciálni kell. Szükséges, hogy az eddiginél nagyobb gondot fordítsanak az új lakások terveinek elfogadásánál a sokgyermekes bérlőkre, az eddigieknél nagyobb arányban építsünk háromszobás lakásokat. A háromszobás lakások arányának növelésével előállott többletköltséget a garzonlakások számának növelésével lehetne ellensúlyozni.

Visszatérve a munkásság anyagi helyzetének elemzéséhez, meg kell vizsgálnunk, hogy az egy főre jutó pénzjövedelmek részletesen miből tevődnek össze.

Általában gyakori, hogy a munkásság anyagi helyzetét a "borítékban" kapott fizetés nagysága alapján itéli meg, és figyelmen kívül hagyja az üzemben belüli egyéb szolgáltatások és pénzjövedelmek nagyságát. Szeged egyik üzemében, a Szegedi Textilművekben megvizsgálták, hogy a havi kereseten felül egy dolgozó milyen juttatásban részesül. x/

1959-ben az átlagbér 1271.- Ft. Béren felül minden dolgozó

- 750.- Ft textil,
- 330.- " nyereségrészesedés,
- 564.- " bér szabadsága idejére,
- 425.- " szombat éjszakás műszak,
- 252.- " ünnepnapokra,
- 17.- " tanulmányi szabadság,
- 459.- " üzemi konyha hozzájárulás,
- 624.- " ebédidő,

x/ =Szegedi Textilművek üzemiPB.jkv.,1960.május 3.

- 74.- Ft verseny jutalmazás,
- 544.- " táppénz,
- 166.- " terhesek és szülők,
- 76.- " egyéb segély,
- 62.- " üdülés,
- 24.- " gyermeküdülés,
- 229.- " családi pótlék,
- 46.- " utazási kedvezmény,
- 10.- " gyermekek ajándéka,
- 9.- " strand,
- 7.- " tömegszervezeteknek,
- 10.- " sport,
- 368.- " bölcsőde,
- 168.- " napközi

juttatásban részesül átlagban.

Minden dolgozónak havonta 437.- forintot, évente 5244 forintot jelent ez a bérenkívüli juttatás. A szigorúan vett anyagi érdekeltségen túl még sok olyan juttatás, anyagi előny jut az üzemek dolgozói számára, ami életkörülményeit szembé, gondtalanabbá teszi /pl. üzemi étkezés, gyógyszer stb./^{x/}

Az összes pénzjövedelmen felül a megfigyelt munkáscsaládoknál egyéb, a kisegítő gazdaságból /otthoni munkából, házkörüli kertből/ is származik bevétel, illetve fogyasztás, ami értékre átszámolva, az alábbiak szerint növeli a családok egy főre jutó havi jövedelmét.

.../.

x/ = Szegedi Textilművek üzemi P.B.ülése jkv., 1960.május 3.

Egy főre jutó havi átlagos bruttó jövedelem x/

/ f o r i n t /

Családnagyság	Összes pénz-jövedelem	Kisegítő gazdaságból származó és egyéb természetbeni jövedelem	Összes bruttó jövedelem
2 tagu	1258	33	1291
3 tagu	1052	31	1083
4 tagu	812	28	840
5 tagu	807	21	828
6 és többtagu	556	16	572
Összesen:	923	28	951
ORSZÁGOSAN: xx/	885	29	914

Az egy főre jutó bruttó jövedelmet átlagosan 3 %-kal emelik a kisegítő gazdaságból és egyéb természetbeni jövedelemből származó bevételek. Ez az arány országosan is kb. azonos mértékű a munkás családoknál.

A 6 éves időszak fejlődését vizsgálva, az egy főre jutó havi jövedelem nagysága 36 %-kal emelkedett. A megfigyelt munkáscsaládoknál 682 forint volt a családon belül az egy főre jutó netto jövedelem /netto jövedelem az a tiszta jövedelem, ami az öregségi járulék /:3 %:/ levonása után jár a dolgozónak/ nagysága 1955-ben, ami 1960-ra 927 forintra növekedett. Ez a növekedés évi átlagos 6 %-os emelkedésnek felel meg. xxx/

x/ = Saját adatgyűjtés a 200 családtól.

xx/= KSH.Csm.-i Igazg. Időszaki Közlemények 50.kötet.1962/4.

xxx/=KSH.Csm.-i Igazg. 1960.évi Évkönyve, 62.oldal.

Országos adatok szerint a munkáscsaládok évi jövedelme 6 év alatt 50 %-kal emelkedett, amiben kifejezésre jut az egyéni jövedelmek emelkedése, de felerészt a foglalkoztatottság emelkedése.

Munkáscsaládok bruttó-nettó jövedelme x/

É v	Munka- bér, prémium Ft	Összes brutto jöve- delem Ft	Összes netto jöve- delem Ft	Brutto jövede- lemből munkabér és prémium Ft
1955	557	699	682	79,7
1960	752	951	927	81,1
1960 év az 1955 év %-ában	135,0	136,1	135,9	-

Tekintve, hogy az összes brutto jövedelem legnagyobb hányadát a munkabér teszi ki, megvizsgálható, hogy a jövedelem évről évre történő növekedése arányos volt-e, voltak-e ugrások és minek következtében állottak elő.

A munkások havi átlagos keresete Szeged város szocialista iparában a következőképpen alakult: xx/

1955 évben	938 forint
1956 "	1022 "
1957 "	1244 "
1958 "	1263 "
1959 "	1305 "
1960 "	1353 "

x/ = Saját adatgyűjtés a 200 családtól.

xx/= KSH.Csm.-i Igazg. 1959.évi Évkönyv, 70.old., és
1960. " " 62. "

Ha az 1955. évet vesszük bázisnak, a %-os emelkedés a következő:

1955 év	100,0 % x/
1956 "	108,9 "
1957 "	132,6 "
1958 "	134,6 "
1959 "	139,1 "
1960 "	144,2 %

Az előző évet véve alapul, az átlagkeresetek évenkénti növekedésének mértékére tudunk rámutatni:

1955 év	100 % xx/
1956 "	109,0 %
1957 "	121,7 "
1958 "	101,5 "
1959 "	103,3 "
1960 "	103,7 "

Az 5 éves időszakban lényeges jövedelem-emelkedés 1956-ról 1957 évre következett be, amikor is 21,7 %-kal emelkedtek a munkásbérek Szeged város területén. Ez a jelentős bérrendezés komoly életnivó növekedést idézett elő. Különösen ha figyelembe vesszük még azt is, hogy 1956-ban szűnt meg a Békekölcsön jegyzés, mely ha időlegesen is, de bizonyos mértékben csökkentette a munkásosztály, de a többi néprétegek abszolút jövedelmét.

A kölcsönkötvények huzásakor visszafizetésre kerültek ebben az időszakban országos szinten súlyos tízmilliók, de ezek

x/ = KSH.Csm.-i Igazg. 1959. évi Évkönyve, 70 old. és
1960. " " 62. "
xx/= U.ott.

megoszlása a nyerők között nem volt arányos a jegyzett összegekkel, így nyugodtan lehet azt mondani, hogy átlagosan havi 5 %-kal több jövedelmet élveztek 1957-től a munkások.

További bérintézkedések születtek 1957-től. Itt elsősorban a nyereségrészesedés rendszerét lehet említeni, mint a jövedelemre ható tényezőt.

Szeged városban 1958-ban 14 napi, 1959-ben 13 napi és 1960-ban 12,5 napi átlagkeresetnek megfelelő nyereségrészesedést osztottak ki, ami

1958-ban 797,

1959-ben 729,

1960-ban 702

forintnak felelt meg dolgozónként. x/

Jövedelememelkedés szempontjából nem kis-jelentőségű intézkedés volt a kormány részéről a természetbeni juttatások rendszerének bevezetése. E rendszer következtében p. a textilipari munkások évente 750.- forint értékű ingyenes textilutalványt kapnak. Figyelembevételre Szeged jelentős textiliparát, évente mintegy 8750 munkás kap textilutalványt az üzemekben. Ez évi 656.250 Ft-ot tesz ki.

A munkáosztály helyzetére e két intézkedés olyan értelemben is kihatással van, hogy megszünteti a jelentős munkaerő-vándorlást, ami pozitív hatással van a munkásság keresetére;

x/ = KSH.Csm.-i Igazg. 1960.évi Évkönyv.

abból a szempontból, hogy hosszabb időn keresztül egy üzemben jobban begyakorolja a munkát, nagyobb teljesítményt ér el, ami magasabb bérrel jár együtt.

Kiadás, fogyasztás

A kiadások és fogyasztások mértékét az elemzett időszakban 1955 és 1960 évek összehasonlításával vizsgáljuk először, majd rátérünk annak elemzésére, hogy a különböző jövedelmet élvező családok kiadásai és fogyasztásai miként alakultak.

Egy családra jutó havi átlagos kiadás x/

Megnevezés	1955 év	1960 év
	f o r i n t b e n	
Élelmezés	1136	1302
Lakbér, fűtés, világítás	187	196
Ruházkodás	490	427
Lakberendezés	199	387
Egészségápolás	76	101
Művelődés	64	79
Egyéb	289	421
Összes netto kiadás ^{xx/}	2441	2913
	Megoszlás százalékban:	
Élelmezés	46,5	44,7
Lakbér, fűtés, világítás	7,7	6,7
Ruházkodás	20,1	14,7
Lakberendezés	8,2	13,3
Egészségápolás	3,1	3,4
Művelődés	2,6	2,7
Egyéb	11,8	14,5
Összesen	100,0	100,0

x/ = Saját adatgyűjtés a 200 családtól

xx/= Netto kiadás: öregségi járulék nélkül.

A jövedelem emelkedésével nem arányosan emelkednek az egyes kiadási csoportok. Egy munkáscsaládra számítva az élelmezési kiadások értéke 1955 évhez képest 14,6 %-kal /:166 forinttal:/ emelkedett. Az összes kiadáshoz mérten azonban az élelmezésre felhasznált összeg aránya az 1955 évi 46,5 %-ról 44,7 %-ra csökkent 1960-ra. ^{x/} Ez természetszerű, hiszen a jövedelem emelkedésével az élelmiszerekre fordított összegek nem arányosan növekednek, mivel az elfogyasztható élelmiszerek mennyisége korlátozott.

Ha az élelmiszereken belül megvizsgáljuk, hogy a kalória érték, illetve tápértékben gazdagabb élelmiszerek fogyasztása hogyan néz ki, megállapíthatjuk, hogy a növényi eredetű - tápértékben gyengébb - élelmiszerek terhére növekszik az állati eredetű - tápértékben magasabb - élelmiszerek fogyasztása.

1960 évben az ismert munkáscsaládoknál egy főre számítva havonta

lisztből	18,
kenyérből	7,
cukorból	15,
burgonyából	2 százalékkal kevesebb,
hus-, huskészítményből	24,
zsirból	15,
tojásból	12,
vajból	11 százalékkal

több volt a fogyasztás mint 1955 évben. ^{xx/}

x/ = Saját adatgyűjtés a 200 családtól.

xx/= U.az.

Az élelmiszereknél a vizsgált 5 évben jelentős árváltozás nem volt, ami torzítaná a fogyasztási adatokat. Ami a szabadpiaci fogyasztói árak kérdését illeti, egyes cikkekre vonatkozóan éves szinten áremelkedés, illetve árcsökkenés tapasztalható. /: 8.sz. és 9.sz. melléklet.:/

A szabadpiaci árak alakulása döntően az évi mezőgazdasági termés függvénye, így a felsorolt árak is annak megfelelően ingadoztak. Ettől eltérő jelentős áringadozás a vöröshagymánál és a fejeskáposztánál tapasztalható, amit a felhőzatal nagysága határozott meg, illetve befolyásolt.

A rendszeres évi kiadásokat egy csoportba ^{gy}es~~es~~űjtve, amelyek a lakbér, fűtés, világítás, gáz stb. költségeit képezik, ezek a mondhatni rezsi költségek az 5 év viszonylatában lényeges változáson nem mentek keresztül. Kiadásuk az összköltséghez viszonyítva arányukban csökkent, abszolút mennyiségében pedig csak 9 forinttal növekedtek.

E növekedést legfőképpen a háztartások gépesítése és kisebb mértékben a lakberek növekedése idézte elő. Valamennyi háztartásban emelkedett a villany- és gázszolgáltatás költsége, annak ellenére, hogy 1957-től kezdve a villamosáram-fogyasztás kilowatt-óránkénti átalánya csökkent. Ugyanis a meghatározott alapfogyasztás után a felhasznált kwó. egységára csökkenő.

E kiadási csoporton belül a lakbérek játszottak még szerepet, ami abból adódik, hogy az új lakások bére magasabb a régi házak bérénél.

A ruházatra fordított kiadások mértéke abszolút számban is és arányában is jelentősen csökkent a vizsgált időszakban. E csökkenés nem volt egyenletes, hanem évenként hullámzott. Ezt mutatja a Szeged város kiskereskedelmi eladási forgalma is.

Ruházati forgalom Szegeden x/

Év:	millió forint
1955	191,1
1956	224,4
1957	256,6
1958	244,7
1959	288,0
1960	232,2

A ruházati eladás 1956 IV. és 1957. I. negyedévében nagymértékben felemelkedett, amit előszörban az ellenforradalommal kapcsolatos felvásárlási láz okozott. Ebben az időszakban ~~az~~ a megfigyelt munkáscsaládok is felvásároltak, amit ezután bizonyos tartózkodás követett, így 1958 évben - ezt a kiskereskedelmi forgalom is mutatja - a ruházati forgalom az előző évi szint alá esett vissza.

x/ = KSH. Szeged városi Igazg. 1956. évi Évkönyv 95. old., és
" Csongrádmegyei " 1960. " " 253. "

A ruházati kiadások csökkenése még abból is adódik, hogy a munkáscsaládok is az utóbbi években rendszeressé váló idényvégi kiárusítás alkalmával vásárolnak, 20-30 %-kal alacsonyabb áron. Kormányunk ezen intézkedése ugyancsak anyagi megtakarítást jelentett a lakosságnak, mivel jelentős készletek kerülnek kiárusításra 20-30 %-os árengedménnyel.

A ruházkodási kiadások terhére növekedett a lakberendezés és lakástextil kiadási csoport. Abszolút számban közel kétszerese az 1960-ban egy családra jutó kiadásnak az 1955 évi. Arányaiban az összes kiadásnak 1955-ben 8,2 %-át, 1960-ban 13,3 %-át tette ki az összes lakberendezési és lakástextil kiadás. x/

E kiadási csoport növekedésében jelentkezik a jövedelmi színvonal emelkedése. Az előző kiadási csoportok nem olyan érzékenyen reagálnak a jövedelem emelkedésre. Ugyanis e kiadási csoportba lett összevonva a butor, rádió, hangszer, jármű, lakástextil és egyéb lakberendezési, valamint háztartási gép kiadások. E kiadási csoportban különösen a butorvásárlások és a tartós fogyasztási cikkek vásárlására fordítottak legtöbbet.

Pl. két év vonatkozásában 1957-ben a megfigyelt családok átlagosan 467 forintot^{x/} költöttek lakásbutorra, 1958-ban pedig 666 forintot, ami 43 %-os emelkedésnek felel meg. ^{xx/}

x/ = Saját adatgyűjtés a 200 családtól.
xx/= U.ott.

1960-ban a családok 90 %-ának világvevő rádiója, egyharmadának televíziója, 55 %-ának mosógépe, 25 %-ának porszívógépe, felének varrógépe van. Ezenkívül minden 10 családra 13 kerékpár jut. x/

Munkáscsaládok viszonylatában ez a fejlődés nagy jelentőségű, mivel ezeknek a munkásoknak zöme a felszabadulás előtt nem is gondolhatott ilyen életnivó-emelkedésre, mint ami bekövetkezett náluk.

A munkásosztály helyzetében bekövetkezett változás döntően 1957 utáni időszakra tehető, amikor is pártunk helyes politikája, a szocializmus építése során elért nagyszerű eredmények döntően befolyásolták a munkásosztály életszínvonalát. Ez a változás kedvezően hatott vissza a népgazdaság fejlődésére is, a munkamorálra is. Kifejezésre jut pártunk elgondolása, miszerint minden munkás, dolgozó saját maga érezze és élvezze a szocializmus gyümölcsét.

A vizsgált 5 év viszonylatában az egészség- és szépségápolásra fordított költségek is kedvezően növekedtek. E mutató alakulása szintén fokmérője lehet a megváltozott, jobb életkörülményeknek. Egy-egy adatot kiragadva itt is lemérhető, hogy az anyagi jövedelmi színvonal emelkedése milyen mértékben járul hozzá e kiadási csoport emelkedéséhez, azaz e területen megváltozott és kielégített igényekhez.

x/ = Saját adatgyűjtés a 200 családtól.

Az életszínvonal emelkedését, a kulturáltabb életet bizonyítja, hogy pl. egy-egy család 1960-ban átlagosan 80 forintot költött pipereszappanra, 100 forintot mosószerre, 60 forintot szépségápolási cikkekre és 358 forintot egészségügyi és szépségápolási szolgáltatásra. ^{x/} Ezek az adatok önmagukban is sokat mondanak, azonban összehasonlítva korábbi évek adataival, még szembetűnőbb a fejlődés: ^{xx/}

Egy családra jutó	1957 év Ft	1960 év Ft
SZEGEDEN: pipereszappan vásárlás szépségápolás és egészségügyi szolgáltatás /SZTK vények összege/	60 363	80 418
ORSZÁGOSAN: ^{xxx/} pipereszappan vásárlás szépségápolás és eu. szolgáltatás /SZTK vény/	61,8 261	93,9 372

A két időszak közötti különbség /:15-30 %-os:/, fejlődés a jövedelmi színvonal fejlődése következtében, a növekvő igények, és az igények kielégítésére rendelkezésre álló anyagiak együttes hatása miatt következett be.

Egy bizonyos jövedelmi szint elérése után a családok élelmezési, ruházkodási kiadásai arányukban csökkennek, abszolút értelemben pedig stagnálnak, állandósulnak és a többletjövedelmet a lakás kulturáltabb rendezésére, egészség- és

^{x/} = Saját adatgyűjtés a 200 családtól.

^{xx/} = U.ott.

^{xxx/} = KSH.Csm.-i Igazgatósága külön gyűjteménye.

szépségápolásra, valamint művelődési kiadásokra fordítják.

Bár ez utóbbi kiadási csoport a vizsgált 5 évben egy családra számítva 64 forintról 79 forintra nőtt csak, arányában pedig az összes kiadáshoz mérten 0,1 %-kal nőtt, nem jelenti azt, hogy a kultúra, művelődés iránt csökkent volna az érdeklődés.

Jelentős szerepet játszik itt az, hogy az üzemeken belüli, és szakszervezeti kulturélet, klubélet növekedett, ami ingyenes szórakozási és művelődési lehetőségeket biztosít a munkásoknak. Ha megnézzük az összes kiadáson belül, hogy amit a klubok és egyéb ingyenes kulturrendezvények nem tudnak nyújtani, azokra milyen kiadások merültek fel, meglátjuk milyen nagymértékű fejlődés van ezen belül: x/

Egy családra jutó évi kiadás	1957 év	1960 év
SZEGEDEN:	f o r i n t	
mozi, színház és egyéb rendezvény	135	202
könyv	43	61
ujság, folyóirat	91	167
ORSZÁGOSAN: xx/		
mozi, színház és egyéb rendezvény	172	302
könyv	59	135
ujság, folyóirat	99	180

Az adatok ékesen bizonyítják a fejlődést. A kulturális igé-

x/ = Saját adatgyűjtés a 200 családtól.

xx/= KSH.Csm.-i Igazgatósága külön gyűjteménye.

nyek elterjesztéséhez és fejlesztéséhez szükséges eszközök a munkáosztály kezében vannak: a rádió, televízió, sajtó, - és ezt igénylik is a munkások.

Az egyéb kiadások között került elszámolásra a közlekedési költség, valamint asport, szórakozás, egyéb szolgáltatás /posta, levelezés/, ingatlanvétel és építés stb. költségei.

Arányukban ezek a kiadási tételek is növekedtek, ami ugy- szintén a jövedelem emelkedésének hatására állt elő.

E kiadási tétel felbontásával megint közelebb jutunk annak elemzéséhez, hogy a jövedelmi színvonal emelkedése milyen mértékben járul hozzá a munkáosztály általános helyzetéhez, felemelkedéséhez. Az adatok mögött meghúzódó tételek közül a legjelentősebbeket példának kiragadjuk.

Pl. 1955-ben élőállatra /:sertésnevelésre, baromfitartásra:/ családonként többet költöttek mint 1960-ban. Ez azt jelen- ti, hogy 1960-ban kevesebb állatot tartottak az ilyen lehe- tőséggel bíró munkások. Ha megnézzük, hogy ezek az állatok mennyi takarmányt fogyasztottak el értékben, akkor rájövük, hogy az 1960-as évben jóval több takarmányt etettek fel, ami egyben azzal jár, hogy kisebb számú, de nagyobb súlyú pl. sertést, libát, kacsát fogyasztottak el 1960-ban. x/

./.

x/ = Saját adatgyűjtés a 200 családtól.

Egy családra jutó évi kiadás x/	1955. év Ft	1960. év Ft
Élőállat	345	329
Élőállat takarmánya	633	1007
Ingatlanvétel	23	154
Építőanyag és munkadíj	190	1725

Az adatok egymás mellett választ adnak arra, hogy a magasabb jövedelem mire került felhasználásra, és egyben arra is, hogy a lehetőséghez képest az állam adta lehetőségeket a saját erőből történő építkezésekkel kihasználják.

A munkásság általános helyzete megismerése céljából volt szükség az előbbieken alkalmazott módszer szerinti vizsgálatra. Általánosságban jellemzők is az elmondottak a munkásság helyzetére, sőt ha figyelembe vesszük azt, hogy az összegyűjtött adatok bizonyos mértékig alacsonyabbak lehetnek, mint a tényleges helyzet, mivel saját jövedelméről senki sem hajlandó teljes egészében számot adni. Itt főleg a mellékjövedelmekről történhettek letagadások, mivel ezek felkutatása az üzem határait túllépik, de mint legfontosabb kereseti, jövedelmi forrás a főfoglalkozásból eredő pénzbevétel teljességében megállapítható volt.

Az eddigi elemzéssel a munkásság anyagi helyzetét úgy vizsgáltuk, mintha valamennyi munkás jövedelmi és kiadási szín-

x/ = Saját adatgyűjtés a 200 családtól.

vonala egyforma lenne, nem lennének különbségek közöttük.

Ha megnézzük azonban a munkáscsaládok nagyobb tömegét, rájövünk arra, hogy anyagi helyzetük korántsem egyforma, közöttük lényeges eltérések vannak. Elsősorban a jövedelmi színvonal tekintetében, másodsorban pedig a családlétszámában. E kettő egységét képezően lényeges életszínvonalbeli különbségeket tapasztalunk.

Minden vizsgálat nélkül megállapíthatjuk, hogy különbség van a között a két család között, amelyeknek egyikében 2 fő van és mindketten keresők, havi jövedelmük 3000 Ft, míg a másik családban 5 fő van, és keresetük havonta ugyiszintén 3000 Ft, mivel a családfő mellett lehetősége van a feleségnek is munkavállalásra.

Mivel nincs két család, amelyik azonos életmódot folytat, és azonos módon él, megvizsgáljuk azt, hogy a jövedelem nagysága szerint, egy-egy jövedelmi kategóriába tartozó családnál miként alakulnak a kiadások.

Ezzel a vizsgálattal választ kapunk arra, hogy milyen hatással van a jövedelem nagysága a kiadások alakulására, hogyan élnek a különböző jövedelmet élvező munkáscsaládok.

A kategóriák kiválasztásánál arra ügyeltünk, hogy megközelítően azonos családlétszám szerepeljen az egyes kategóriák-

ban, és követni próbáltuk a munkásosztály keresetének szóródását. Ugyanis ezzel egyuttal képet nyerünk bizonyos fokig arról is, hogy szakképzettség alapján változnak az egyes kategóriák. Nevezetesen az alacsonyabb jövedelmi kategóriákba általában a szakképzettség nélküli munkások tartoznak, majd a jövedelmi szint emelkedésével emelkedik a munkások szakképzettségének színvonala is. Ez nem törvényszerű természetesen, de bizonyos fokig erre a tényre is választ ad.

A jövedelmi kategóriákat az egy főre jutó /tehát családon belül/ havi átlagos jövedelmek szerint osztottuk fel a megfigyelt munkáscsaládokban. Mivel most már családon belüli fogyasztásról, kiadásról van szó, családon belül egy főre /és nem mint az előbbiben egy családra/ jutó átlagos havi kiadásokat számoltunk. /: 10. és 11. számú mellékletek.:/

A kiadások adatait azért számoltuk havonta, hogy ezzel is közelebb kerüljünk a megértéshez a saját életkörülmény és a hihetőség figyelembevételével.

Az adatokra egyszeri rátekintéssel megállapíthatjuk, hogy a munkáscsaládok kiadásai havonta a jövedelmi csoportoknak megfelelően történt. A jövedelem emelkedésével párhuzamosan növekednek a kiadások, azonban a jövedelmi kategóriák növekedésével a fogyasztás szerekezete is erősen változó, és arányaiban egészen elütő egymástól. Ez tükrözi azt, hogy a különböző jövedelmet élvező családok kiadásait milyen

nagymértékben befolyásolja a jövedelem nagysága és a családlétszám.

Ha a két szélső esetet vizsgáljuk, érdekes képet nyerünk a munkásság életszinvonalának rétegződésére. Míg a 600 forinton aluli egy főre jutó jövedelemmel rendelkező családoknál a legfontosabb életszükségletek kielégítésére fordított kiadások együttes összege, tehát az élelmezés, lakbér, fűtés, világítás és ruházkodás az összes jövedelemnek 74,5 százalékát teszi ki, addig az 1400 forinton felüli egy főre jutó havi jövedelemmel rendelkező családoknál ezekre a kiadásokra csak 53,3 százalék jut. Az ezen felül megmaradó rész, tehát a kisebb jövedelműeknél 25,5 - a nagyobb jövedelműeknél 46,7 százalék jut egyéb fogyasztásra, tehát lakberendezésre, egészség- és szépségápolásra, művelődésre, szórakozásra stb.

Ha megnézzük, hogy ezt az életszükségleten felüli jövedelmeket mire fordítják a családok, rájövünk arra, hogy mennyire meghatározója a jövedelmi, anyagi színvonal a munkásság életkörülményeinek.

Legszembetűnőbb és a legjobban igaz az, hogy a nagyjövedelmű családok jövedelmi többletüket elsősorban lakásuk csinosítására és tartós fogyasztási cikkek vásárlására fordítják.

- A 600 forintnál kevesebb egy főre jutó havi jövedelemmel rendelkező családok lakberendezésre és tartós fogyasztási cikkek vásárlására összes kiadásuk 6,3 százalékát fordították,
- az 1400 forinton felüli egy főre jutó havi jövedelemmel rendelkező családok pedig ugyanerre 23,5 százalékát fordították.

Ugyanez a kiadás egy főre abszolút összegben számítva 31 forinttal szemben 481 forint, ami több mint 13-szor nagyobb, mint a kisjövedelmű kiadás.

A különbség további felhasználásának utja az egyéb személyi fogyasztás területe, ami kimondottan a családtagok szórakozásának /vendéglői étel- és italfogyasztás/ összege, valamint egyéb kényelmet kielégítő kiadások, így gyermekjátékok, borbélyi borotválkozás stb.

A kisjövedelmű családokkal szemben építkezésre például a nagyjövedelmű családok nem költenek viszonylagosan tulsokat.

Ennél a kiadási csoportnál nagyon érdekes jelenség az, hogy a közepes jövedelemmel rendelkező családok abszolút összegben is és arányaiban is lényegesen többet fordítanak építkezésekre, mint a legmagasabb jövedelemmel rendelkezők. Ez egyszerűen azon oknál fogva van így, hogy a nagyjövedelműek többségükben meglelt koru család, akiknek lakáskörülményei

régóta megoldottak, míg a közepes jövedelemmel rendelkezők egyrésze /: 8 százaléka :/ emeletráépítéssel, szövetkezeti lakással oldja meg lakásproblémáját.

Igaz az is, hogy ez az alapvető életnivó-különbség csak az elmondottak tekintetében áll fenn. Ugyanis az általános anyagi életszinvonal emelkedése nem titkolható azoknál a családoknál sem, ahol alacsonyabb a javi jövedelem mértéke.

Ha megnézzük az^t, hogy például művelődésre, egészség- és szépségápolásra, valamint közlekedésre a kis- és nagyjövedelmű családok abszolút összegben mennyit fordítanak, ott már nem tapasztalhatunk a fentiekhez hasonló nagymértékű eltérést.

Művelődésre egy főre számítva havonta átlagosan 17 forintot fordítottak a kisjövedelmű családok, míg a nagyjövedelműek is csak 40 forintot használtak fel erre a célra, ami alig több mint kétszerese, míg a jövedelmük szintje között sincs ennél nagyobb különbség.

Hasonló a helyzet az egészség- és szépségápolásnál, a közlekedésnél viszont még ilyen különbségek sincsenek.

E szélsőségek vizsgálatánál természetesen nagyok az eltérések, azonban ha az egymás mellett lévő jövedelmi kategóriák kiadási és fogyasztási adatait mérjük össze, számottevő eltéréseket egymástól csak az olyan tételeknél talál-

lunk, mint az élelmezés, ruházkodás, ami bizonyos mértékig korlátozott, betelik vele a család, és bármilyen mértékben is emelkedik a jövedelem, ezek a kiadások egy bizonyos szint után állandósulnak.

Ezeknek a jövedelmi szintkülönbségeknek kiegyenlítődése hosszabb fejlődés útján következik be.

Ennek egyik oka a szakképzettség tekintetében fennálló különbség, másik oka az ipar fejlődésének jelenlegi szintje, amikor az egyes üzemekben dolgozóknak munkájuk kifejtésében eltérések vannak, megtalálhatók a nehéz testi munkák, könnyebb testi munkák, és az egyes iparágak közötti különbségek, mint pl. a könnyűipar, nehézipar közötti keresetkülönbség.

Természetesen nem mehetünk el amellett sem, hogy a nagyobb családok jövedelmi színvonala és a kisebb családok anyagi színvonala közötti különbségek a fentiek kikapcsolása mellett is megvannak. Ennek pedig egyetlen útja a családi pótlék kérdésének olyan módon való megoldása, ami lehetővé teszi, hogy bizonyos mértékig közelebb kerüljenek egymáshoz a nagy- és kiscsaládos munkások.

Kultura, szórakozás

A felszabadulás előtt mind az iskolai, mind az iskolán kívüli oktatási és népművelési intézmények az uralkodó osztály

érdekeit szolgálták. A Horthy-rendszer művelődéspolitikájának célja az értelmiség és a néptömegek szembeállítása, a nacionalizmus, a sovinizmus eszméinek terjesztése volt.

A hatalom átvétele, a proletárdiktatura megvalósítása a szocialista forradalom legnagyobb vívmánya. A szocialista forradalom győzelme azonban csak akkor lehet teljes, ha a kulturális forradalom is győz. A kulturális forradalom megvívása azt jelenti, hogy megszüntetjük a volt uralkodó osztály műveltségi monopoliumát, emeljük a nép általános és szakmai műveltségét, fejlesztjük izlését, közkinccsé tesszük a kultúra eredményeit, termékeit. A kommunista párt megalakulása óta következetesen harcol a széles néptömegek kulturális elmaradottságának felszámolásáért, a kiváltságos osztályok műveltségi monopoliumának megszüntetéséért. A Tanácsköztársaság által megkezdett kulturális forradalom kihontakoztatására és továbbfejlesztésére - a huszonöt éves átmeneti elnyomás miatt - a felszabadulás után került sor.

Művelődésügyi téren a felszabadulás után Szegeden jelentős fejlődés következett be. Az 1955-60-as években erőteljesen bontakozott ki a dolgozók közoktatása. Az állam jelentős támogatással segítette a felnőttek általános műveltségük megszerzésére irányuló törekvéseit. Ez a támogatás a fizetett tanulmányi szabadságok engedélyezésében, a törvényes munkaidőből való engedményekben nyilvánult meg. Ezen felül 1500

forinton alul kereső dolgozóknál az esetleg felmerülő uti-
költségek megtérítését is magára vállalta az állam. A sze-
gedi Városi Tanács Művelődésügyi Osztálya pl. 1959-ben
800.000 Ft-ot fordított a dolgozók általános és középisko-
láinak fejlesztésére. Ebben az évben bővültek Szegeden a
dolgozók esti és levelező tagozatai az általános és közép-
iskolákban.

Dolgozók iskolái Szegeden x/
/Tanév eleji adatok/

Tanév	Alapisme- reti tan- folyamo- kon	Általános iskolai tanfolye- mokon	Dolgozók középis- koláiban	Érettségi /képesítő/ vizsgát tett
	t a n u l ó k s z á m a			
1956/57.	31	731	1904	245
1957/58.	150	1024	1609	258
1958/59.	24	1049	1807	195
ÖSSZESEN:	205	2804	5320	698

A fentebb említett lehetőségeket a munkások is kihasználták.
1955 és 1960 között 2036 munkás végezte el az általános is-
kola nyolc osztályát. A középiskolai oktatás is tért hódí-
tott a munkásság körében. Az elmúlt rendszerben lehetetlen
volt, hogy munkás középiskolába járhasson, de még azok gyer-
mekei számára sem adatott meg ez a lehetőség; egyetemről, fő-

x/ = KSH.Csm.-i Igazg.: Számvetés az MSZP. kongresszusa
előtt /Hmvásárhely, 1959./ 86.lap.

iskoláról álmodni sem mertek. Mi volt a helyzet a felszabadulás után? - Pl. Szegeden az egyetemeken és a főiskolán 1958/59-ben 100 hallgató közül munkás-paraszt származású: 53,2 %. x/

Az 1955 és 1960 között eltelt hat év alatt a dolgozók középiskoláiban 936 munkás szerzett érettségi bizonyítványt.

A munkások általános és szakmai műveltségének állandó emelkedését pl. igen jól szemlélteti az Ujszegedi Kender- és Lenszövő Vállalat dolgozóinak iskolai végzettségét bemutató táblázat. /: 12. számú melléklet.:/

A dolgozók műveltségének emelését szolgálják a könyvtárak is. Korábban a könyvtárak inkább csak az oktatásban résztvevő kutatók munkáját segítették, a felszabadulás óta pedig a széles néprétegek közkincsévé váltak. A dolgozók megszerették a könyvet, mind több válik közülük olvasóvá. Ez arra ösztönözte az üzemeket, vállalatokat, hogy saját könyvtárakat hozzanak létre, amelyek még is születtek évről-évre mind nagyobb számban. Szegeden 1955-ben 14 üzemi könyvtár működött 15.000 kötettel, 1960-ban már az üzemi könyvtárak köteteinek száma meghaladja a 20.000-ret. xx/

x/ = KSH.Csm.-i Igazg.: Számvetés az MSZMP.kongresszusa előtt /Hmvásárhely,1959./ 87.lap.
xx/= Szakszervezetek Megyei Tanácsa 1955.és 1960. statisztikai összesítője.

Közművelődési könyvtárak adatai x/

/Szeged, 1958 év/

Területi könyvtárak száma	1
Fiókkönyvtárak száma	14
Könyvállomány 1000 kötet	240
Olvasók száma 1000 fő	6
Kölcsönzések száma 1000 kötet	249

Üzemi könyvtárak kötetszáma

xx/

Szegeden 1955. és 1960. évben

Üzem, vállalat	1955	1960
Szegedi Kendergyár	1600	3600
" Szalámigyár	200	200
" Ruhagyár	2000	2300
" Textilművek	1500	2800
" Paprikafeldolgozó	400	400
" M Á V	1500	1500
" Cipőgyár	200	1200
" Villamosvasut	360	360
Ujszegedi Kendergyár	2200	2200
Szegedi Jutabrugyár	2200	2200
KISZÖV., Szeged	-	-
Szegedi Építőipari Vállalat	940	940
" Bőr-Szőrmeipari V.	-	280
" 600 sz. MTH.	800	800
" Finommechanikai V.	-	-
D Á V. , Szeged	500	1500
Szegedi Konzervgyár	1600	1600

x/ = KSH.Csm.-i Igazg.: Számvetés az MSZMP.kongresszusa előtt /Hmvasárhely,1959./ 88.lap.

xx/= Szakszervezetek Megyei Tanácsa 1955. és 1960. statisztikai összesítője.

A munkásosztály létszáma a szocialista ipar megteremtésével, fejlesztésével párhuzamosan nőtt. Azonban a munkásosztály létszámának emelkedése azt is jelentette, hogy a régi szakmunkási képesítéssel rendelkező dolgozók mellé felsorakoztak a mezőgazdaságból beáramló falusi emberek, akiknek semmilyen képesítésük nem volt. Másrészt szükség volt arra is, hogy a képesítéssel rendelkező "régi" munkások is felfrissítsék ismereteiket. Ez a szakmai képzés, illetve továbbképzés szükségességét vetette fel. Ezért születtek meg a különböző tanfolyamok, ezért segítette a szakmai műveltség emelését a TTIT és a TIT. - A TIT az üzemekben megszervezte a munkásakadémiákat, előadásokat, amelyeknek célja a szakmunkásképzés gyorsítása, illetve elősegítése volt. Ezek száma üzemekben 1955-ben 286 volt 9696 részvevővel, 1960-ban pedig 360 előadás 10.083 részvevővel. x/

A munkások művelődési alkalmát jelentik és jelentették a műkedvelő művészeti mozgalom adta lehetőségek is. Szeged város - amellett, hogy színházzal és három mozival rendelkezik - igen neves és jól működő művészegyüttessel is rendelkezett az 1955-1960-as években. Az üzemi szinjátszó csoportok híre az egész országot bejárta. Ilyen nevezetes szinjátszó csoportok pl. a Jutáárugyár, a MÁV, a KISZÖV, a DÁV és az 1956-ban Szocialista Kulturával kitüntetett Szegedi Kenderfonógyár szinjátszó gárdája. xx/

x/ = TTIT és TIT 1955. és 1960. évi éves statisztikájából.
xx/ = SZMT /Csongrád megyei/ kulturfelelősi beszámolójából, 1959.évi, szám nélkül.

A munkásifjúság kulturális igényeit a Megyei Ifjúsági Kulturális Seregszemlék elégítették ki /Szinjátzás, tánccsoportok, énekkarok, hangversenyek/, 1956-ban pl. közel kétezres részvevővel. x/

Az idősebb generáció különösen a dalegyletekben mutatta meg a művészetek iránti szeretetét. Nem egy munkáskórusa van Szegednek, amely már több évtizede működik, pl. a Szegedi Kendergyár és az Ujszegedi Kender- és Lenszövő Vállalat énekkarai.

A szórakozási lehetőségek mellett az üzemi művelődési otthonok elsősorban a művészeti csoportok, együttesek otthonai, és kulturális rendezvények céljait szolgálják. A sokrétű kulturtevékenységet végző üzemi művelődési otthonok fejlődése az 1956. évi ellenforradalom következtében visszaesett. Az ellenforradalmat követő években tevékenységük fokozódott, s azóta is fokozódik.

Kibontakoztak a munkások között a művészetek egyéb ágai, formái is, mint pl. a fotokörök, a képzőművészeti körök stb. A 18 szegedi üzemnek 1955-ben 63 különböző művészeti csoportja volt; igaz, ez a szám az ellenforradalom hatására 1957-ben 49-re csökkent. xx/ /: 13. és 14.sz.mellékl.:/

A fentebb említettek igazolására szolgál az a jelentés,

x/ = Csm.-i Tanács Művelődésügyi Osztálya 877-18/1/1956. számú jelentéséből.

xx/= SZMT /Csongrád m./ kulturfelelősi beszámolójából, 1959.évi, szám nélkül.

amelyet a Szegedi Kenderfonógyár a kulturális munka értékelésével kapcsolatban a Megyei Pártbizottságnak 1958-ban készített: x/

"Vállalatunk dolgozóinak művelődés iránti igénye mindinkább nő. A dolgozók általános műveltségének színvonala évről évre magasabb. Az analabéták száma egyre kevesebb, és mindinkább több a legalább nyolc általánossal rendelkező dolgozók száma.

Szervezett szakmai oktatás~~x~~ vállalaton belül jelenleg nem folyik. Hathónapos német- és francia nyelvtanfolyamokon vettek részt dolgozóink, amelyek a napokban fejeződtek be. A kezdő német tanfolyamon három, a francia tanfolyamon szintén három fizikai dolgozó is részt vett.

A textiltechnikum esti tagozatán 3, a levelező tagozatán egy, a gépipari technikum esti tagozatán két fő tanul. A műszaki egyetem levelező tanfolyamán egy dolgozónk folytatja tanulmányait.

A Szegedi Kenderfonógyár üzemi könyvtárának megalakulása 1951/52-re tehető. Ebben az időszakban a könyvtár kb. 4-500 kötet könyvvvel rendelkezett, az olvasók száma 150-200 fő volt. A független könyvtáros beállításával 1954-ben az olvasók

x/= Csongrád Megyei MSZMP Archivuma /: 1958.évi, a munkásosztály helyzetével kapcsolatos jelentés/, szám nélkül.

száma 3-400-ra emelkedett és ebben az időszakban a könyvtárnak már 1200-1300 kötet könyve volt. Jelenleg az üzemi könyvtár olvasóinak száma 750 fő, ami azt bizonyítja, hogy dolgozóink szeretnek olvasni. Ez a létszám az üzemi dolgozóknak kb. 32-33 %-át teszi ki. Jelenleg 2666 kötet, amelyben kb. 10 % ideológiai könyv van. Általános havi kikölcsönzött könyvek száma 1200-1500 között van.

Az üzemi könyvtár olvasóiból kb. 75-80 % fizikai dolgozó, 15 % műszaki dolgozó.

Mivel az üzemi könyvtár nagyszámu ifjúsági könyvvel is rendelkezik, az olvasók között igen sok gyermek is van.

Nem kielégítő az üzemi fiatalok olvasottsága. Ha be is iratkoznak, nem járnak rendszeresen. A műszaki könyvtár kb. 600 kötet könyvvel rendelkezik, olvasóinak száma azonban csak 18-20 fő. A könyvtár munkáját nagyban gátolja - a könyvtáros véleménye szerint - a könyvtár rossz elhelyezése.

Vállalatunk dolgozói közül 125 fő váltott az 1957-58-as évre színház bérletet. A dolgozók inkább a könnyebb műfajt kedvelik. Az opera és a próza látogatottsága különösen a fizikai dolgozók

részéről minimális . Koncertekre, hangversenyekre szervezés a vállalaton belül nem történik. Ezek iránt, ha van is érdeklődés, ez nem a vállalati szervezőkön keresztül történik. A vállalat keretén belül két alkalommal mikrobarázdás hanglemezekkel hangversenyt rendeztünk, de néhány fizikai dolgozón kívül az adminisztratív és a műszaki dolgozók részéről volt csak érdeklődés."

A munkások a testi neveléssel is törődtek. A pihenés, szórakozás mellett jutott idejük sportolásra is. Államunk, az üzemek, vállalatok igen nagy áldozatot hoztak azért, hogy a dolgozók sportolási lehetőségeit biztosítsák. Számos üzem sportpályát, tekepályát létesített. A röplabda, asztali tenisz sem idegen a munkásoktól. Az üzemeknek, gyáraknak sokféle szakosztálya /:125:/ biztosítja a munkások sport iránti érdeklődésének, igényeinek kielégítését, az NB I.-től a városi szintű bajnokságokig összesen 7412 sportoló vesz részt. - x/

⊗ x x x x x x ⊗

- - - - -

- - -

-

Egészségügyi adatok a minisztériumi és tanácsi x/
iparban /1959.év végén/

/Szeged város/

Megnevezés:	E g y			100 dolgozóra jutó öltöző fé- rőhelyek száma
	mosdó csapra	zuhany rózsá- ra	WC fé- rőhely- re	
	jutó dolgozók száma			
Építőipari norma xx/	13	5	15	50
MINISZTERIUMI IPAR:				
DÁV., Szeged	13	30	18	40
Szegedi Vasöntőde	44	13	16	106
" Butorgyár	23	23	18	52
" Textilművek	11	27	20	81
Délm.-i Rostkikészítő	23	13	18	28
Szegedi Jutaárugyár	20	31	26	32
" Kenderfonógyár	16	21	38	60
Ujsz.-i Kender-Lenzővő	19	24	37	42
Szegedi Ruhagyár	40	123	50	79
" Szőrme, Bőrruha V.	28	63	26	26
" Cipőgyár	28	40	34	57
Csm.-i Téglagyári ES.	18	11	20	48
Szegedi Szalámigyár	17	26	20	73
" Konzervgyár	19	63	66	26
" Paprikafeldolgozó	16	23	19	95
" Falemezgyár	33	45	40	51
" XI.sz. Autójavító V.	8	16	14	85
Összesen:	376	591	477	981
TANÁCSI IPAR:				
Szegedi Finommechanik.	7	20	17	72
" Homokkitermelő V.	33	-	6	24
" Gázmű Váll.	8	11	25	64
" Butor, Hangszer, Dek.	10	34	27	47
" Kádériipari Váll.	9	23	11	84
" Nyomdaipari Váll.	8	57	19	76
" Fonalfeldolgozó V.	135	-	39	37
" Divatszabó Vállalat	15	58	25	9
" Seprőgyár	10	31	28	80
" Ecsetgyár	5	19	12	90
" Sütőipari Vállalat	9	11	8	84
" Magfeldolgozó Váll.	17	17	14	38
" "Anna" Gyógy-Szikviz	-	41	10	29
" Víz- és Csatornamű V.	8	32	14	66
Összesen:	248	354	250	820

x/ = KSH.Csm.-i Igazg. 1/21/1959., 020/1960.sz.jelentés.

xx/= Tervezési irányelvek 2820.sz.1962.szept.hó. FM.Építés-
ügyi Dokumentációs Iroda. Bp.

Üzemi étkeztetés költségei a minisztériumi
és a tanácsi iparban /1959 év/ x/

/Szeged város/

/1000 Ft-ban/

Megnevezés	Összes dolgozók átlagos állományi létszáma	Üzemi étkez. igénybe- vétel napi át- laga xx/	Üzemi ét- keztetés összes költsége m/Ft	Ebből Vállal- at hozzá- járulása m/Ft
MINISZTERIUMI IPAR:				
DÁV., Szeged	1744	640	1124	290
Szegedi Vasöntőde	143	32	45	15
" Butorgyár	119	35	30	
" Textilművek	942	305	712	210
Délm.-i Rostkikészítő	1268	336	848	427
Szegedi Jutaárugyár	672	60	109	64
Ujsz.-i Kenderfonógyár	2068	234	440	184
Szegedi Kendergyár	1337	706	1283	376
" Ruhagyár	1706	900	1596	871
" Szőrme- és Bőr V.	457	160	211	108
" Cipőgyár	807	222	327	112
Csm.-i Téglagyári ES.	533	403	1257	583
Szegedi Szalámigyár	709	900	2301	1486
" Konzervgyár	1255	525	995	385
" Paprikafeldolgozó	800	84	213	135
" Falemezgyár	987	70	192	74
" XI.sz.Autójavító V.	150	75	130	73
Összesen:	13.692	5687	11821	5408
Tanácsi IPAR:				
Szegedi Finommechanik.	169	45	54	18
" Homokkitermelő Váll.	26	-	-	-
" Gázmű Váll.	124	25	45	26
" Butor, Hangszer, Dek.	207	52	87	50
" Kádár ipari Váll.	40	-	-	-
" Nyomdaipari Váll.	204	76	138	46
" Fonalfeldolgozó Váll.	251	46	75	21
" Divatszabó Vállalat	159	82	126	63
" Seprőgyár	285	56	90	24
" Ecsetgyár	200	94	95	31
" Sütőipari Vállalat	198	20	62	27
" Magfeldolgozó Váll.	74	5	20	5
" "Anna" Gyógy, Szikv. V.	32	5	8	2
" Viz-, Csatornamű V.	158	18	12	8
Összesen:	2.107	524	817	326

x/ = KSH.Csm.-i Igazg. 020/1960., 1/21/0.sz.jelentés.

xx/= 1959.szept. hó második hetének átlaga

Üzemi bölcsődék és óvodák fenntartási költségei x/
/Szeged város, 1959. év/

/1000 Ft-ban/

Bölcsődével, óvodával rendelkező vállalatok	Vállalati ^{xx/} hozzá- járulás m/Ft	Dolgozók téri- tése m/Ft	Összes költség m/Ft
<u>B Ö L C S Ö D É K:</u>			
Szegedi Textilművek	460	76	536
Szegedi Jutagyár	269	19	289
Szegedi Kenderfonógyár	471	39	510
Ujszegedi Kender-Lensz.	302	37	339
Szegedi Ruhagyár	510	37	547
Szegedi Konzervgyár	172	11	183
Szegedi Paprikafeldolg.	23	1	24
Szegedi Falemezgyár	125	20	145
Összesen:	2.334	342	2.577
<u>Ó V O D Á K :</u>			
Szegedi Textilművek	223	48	272
Szegedi Kenderfonó	365	49	415
Ujszegedi Kender-Lensz.	282	64	347
Szegedi Ruhagyár	394	48	442
Szegedi Konzervgyár	228	17	246
Szegedi Paprikafeldolg.	136	12	149
Szegedi Falemezgyár	178	42	220
Összesen:	1.809	281	2.693

x/ é KSH. Csm.-i Igazg. 1/21/1959., 020/1960.sz.jelentéséből.
xx/= Állami költségvetésből térítés.

ÜZEMI BALESETEK SZÁMA SZEGED VÁROSBAN x/

MEGNEVEZÉS:	1953 év	1954 év	1955 év	1956 év	1957 év	1958 év	1959 év	1960 év	1961 év	1962 év
Nehézipar	260	319	316	301	294	315	230	196	189	150
Könnyűipar	654	772	651	365	574	609	673	546	501	524
Élelmiszeripar	168	184	284	261	326	328	324	325	295	409
Áll. építőipar	88	26	51	55	119	116	124	102	110	126
Közlekedés/MÁV.nélkül	65	84	76	67	78	144	136	179	167	157
Állami ipar összesen:	1216	1385	1378	1049	1391	1512	1487	1348	1262	1366

x=/ KSH.Csm.-i Igazg. 1/7/1962.sz.különjelentéséből.
 xx/= - " - Szeged város 1957-es évkönyvéből.
 xxx/= - " - Csongrád megye 1963-as "

üzemi balesetek miatt kiesett munkanapok száma x/

/Szegéd város/

MEGNEVEZÉS	É v é n t						
	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961
Nehézipar				4789	3461	2880	3612
Könnyűipar				7969	7815	7359	7131
Élelmiszeripar				3364	3363	3850	3234
Áll. építőipar				1987	1669	1595	1782
Közlekedés/MÁV nélkül/				2082	2114	2555	3088
ÁLLAMI IPAR ÖSSZESEN:				20.191	18.422	18.239	18.847

x/= KSH.Csm.-i Igazg. 1/7/1962.sz.különjelentéséből.

Egy belesetre jutó kiesett munkanapok száma ágazatonként x/
és egyes kiemelt vállalatoknál

/Szeged város/

M e g n e v e z é s	É v e n						
	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961
Szegedi Vasöntőde D Á V, Szeged Csm.-i Tégla gyári ES., Szeged				10,5 31,8 14,6	9,0 28,4 14,4	10,3 24,4 14,7	9,5 42,1 16,8
NEHÉZIPAR: Szegedi Falemezgyár Rostrikészítő V., Szeged Újszegedi Kendergyár Szegedi Kendergyár				15,2 15,0 16,1 13,0 12,6	15,0 11,9 14,9 12,0 10,6	14,7 16,7 15,9 10,3 13,1	19,1 17,4 16,7 12,7 11,0
KÖNNYŰIPAR: Szegedi Szalámigyár Szegedi Konzervgyár Szegedi Paprikafeldolgozó				13,1 9,2 8,4 16,0	11,6 8,0 9,5 17,9	13,5 10,1 9,3 23,2	14,2 10,1 8,2 19,8
ÉLELMISZERIPAR: Állami építőipar Közlekedés/MÁV nélkül/				10,3 17,1 14,5	10,4 13,5 15,5	11,8 15,6 14,3	11,0 16,2 18,5
ÁLLAMI IPAR ÖSSZESEN:				13,4	12,4	13,5	14,9

x/ = KSH. Csm.-i Igazgatósága 1/7/1962.sz. különjelentéséből.

Szegedi lakások megoszlása nagységcsoportonként és építési évenként^{x/}

Megnevezés	Lakások száma 1960. I.1-én	L a k á s o k s z á m á b ó l										Építés alatt 1960-ban
		1948-ig épült	1949-1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	é v b e n é p ü l t		
Szoba nélküli	81	74	1	1	-	2	-	1	1	1	1	
1 szoba	18573	17308	195	53	118	133	155	347	226		38	
2 szoba	7855	7646	135	44	116	88	104	301	296		25	
3 és több sz.	2683	2561	4	5	15	5	16	19	55		3	
ÖSSZESEN:	29.192	26.689	335	103	249	228	275	668	578		67	

x/ = Közp.Stat.Hiv.: 1960.évi népszámlálás c.könyv /4.Lakásadatok/, Bp.1961.

P i a c i á t l a g á r a k S z e g e d e n x/

MEGNEVEZÉS	Átlagár forintban /kg. - liter - darab/					
	1955 év	1956 év	1957 év	1958 év	1959 év	1960 év
Élő csirke	24,70	25,10	25,80	25,60	26,50	26,50
Élő tyúk	23,90	22,70	20,30	21,60	20,80	20,80
Élő pulyka	13,90	16,70	17,40	17,80	18,10	18,50
Élő liba	24,70	23,50	19,00	19,00	19,50	19,70
Élő kacsza	21,30	20,30	18,50	17,80	18,90	18,70
Vaj	52,70	50,00	48,60	45,80	45,30	44,40
Tejfel	22,10	23,80	22,20	22,90	22,50	22,10
Tehénturó	10,80	10,30	12,20	10,00	8,80	9,10
Tojás	1,40	1,40	1,40	1,30	1,30	1,30
Burgonya	4,40	4,60	2,20	2,20	2,40	2,60
Sárgarépa	-	-	1,70	2,10	1,90	2,60
Petrezselyem	-	-	2,90	3,20	3,80	4,10
Vöröshagyma	1,70	3,10	2,40	1,80	1,50	1,70
Fejeskáposzta	1,40	2,00	1,00	1,50	0,90	1,70
Kelkáposzta	2,20	2,60	2,10	2,90	2,10	2,20
Saláta	4,70	2,80	2,40	6,40	3,50	8,00
Paraj	-	-	3,00	3,40	3,50	5,00
Karalábé	2,70	1,70	2,00	2,80	2,20	2,00
Karfiol	2,70	3,30	2,90	2,80	3,40	2,90
Paradicsom	1,20	1,20	1,20	1,30	0,80	1,30
Zöldpaprika	3,40	2,20	2,00	3,30	3,40	3,30
Főzőtök	-	-	0,50	0,70	0,60	0,80
Ugorka	-	-	1,90	1,60	2,00	2,80
Alma	3,80	4,30	4,00	3,50	3,20	3,90
Körte	3,40	3,60	3,10	3,40	3,00	3,10
Cseresznye	5,50	5,20	7,00	5,10	4,40	4,90
Meggy	-	-	5,20	3,70	3,80	3,30
Sárgabarack	-	-	2,40	4,60	2,40	3,70
Szilva	-	-	2,00	1,30	1,80	1,90
Szőlő	3,90	4,00	4,60	3,80	3,40	4,80
Sárgadinnye	-	-	0,90	1,60	1,40	1,90
Görögdinnye	-	-	0,70	0,80	0,90	1,20

x/ = KSH.Csm.-i Igazg. 1956.évi Évkönyv, 101.old.,
1959. " " 271. "
1960. " " 270. "

x/

P i a c i f e l h o z a t a l S z e g e d e n

MEGNEVEZÉS	F e l h o z a t a l					
	1955	1956	1957	1958	1959	1960
	év	év	év	év	év	év
	m á z s a		t o n n a			
Élő csirke	703	1116	107	145	113	167
" Tyuk	280	401	72	73	76	97
" pulyka	574	575	43	38	33	52
" liba	952	550	45	50	49	52
" kacsa	865	747	34	40	31	41
Vaj	75	32	3	2	1	1
Tejfel/hektoliter/	309	402	820	759	739	785
Tehénturó	401	587	131	130	133	139
Tojás /1000 darab/	1094	874	2122	2059	1883	1978
Burgonya	9709	9832	2968	2712	2234	1807
Sárgarépa	-	-	207	213	245	247
Petrezselyem	-	-	217	171	188	219
Vöröshagyma	5339	3486	518	448	470	431
Fejeskáposzta	4149	3683	477	400	429	302
Kelkáposzta	1516	724	103	91	116	109
Saláta	332	879	117	45	97	53
Paraj	-	-	31	29	22	17
Karatlábé	1106	865	96	115	127	103
Karfiol	1510	965	145	131	123	171
Paradicsom	3476	3179	482	524	573	409
Zöldpaprika	2615	3525	571	344	420	433
Főzőtök	-	-	173	143	159	91
Ugorka	-	-	268	211	226	227
Alma	12500	12158	2270	1819	2316	1818
Körte	1842	746	299	173	271	376
Cseresznye	829	1091	60	97	138	86
Meggy	-	-	82	106	108	99
Sárgabarck	-	-	321	62	256	88
Szilva	-	-	96	167	112	145
Szőlő	1209	3281	533	749	595	414
Sárgadinnye	-	-	338	215	303	223
Görögdinnye	-	-	1796	1027	585	737

x/ = KSH.Csm.-i Ig. 1956.évi Évkönyve, 101.old.

- " - 1959. " " 271 "

- " - 1960. " " 270. "

Egy főre jutó havi átlagos kiadás a háztartások
taglétszáma szerint /1960.év/ x/

Megnevezés	1	2	3	4	5	6 és több	össz- szes ház- tar- tá- sok
	t a g u háztartások						
	f o r i n t						
Élelmiszer,élv.cikk	565	578	452	363	352	258	412
Lakbér, fűtés,világ.	157	76	70	51	50	38	62
Ruházkodás	222	149	160	121	94	95	135
Lakberend.,egyéb tar- tós fogyaszt.cikk	105	128	156	116	72	75	122
Egészség-szépségápol.	64	38	33	32	27	17	32
Művelődés	47	19	25	27	28	18	25
Közlekedés	24	23	20	14	12	12	17
Egyéb személyi fogy.	172	56	78	57	50	26	63
Épitkez.,ingatlan vás.	74	56	25	28	117	11	37
Pénzügyi kiadás	34	19	16	15	17	8	16
Netto kiadás össz.	1464	1142	1035	842	819	558	921
Öregségi járulék	41	28	27	22	17	12	24
Brutto kiad. össz.	1505	1170	1062	846	836	570	945
A bruttó kiadás %-os megoszlása							
Élelmiszer,élvez.cikk.	37,5	49,4	42,6	42,9	42,1	45,3	43,6
Lakbér,fűtés,világít.	10,4	6,5	6,6	6,-	6,-	6,7	6,6
Ruházkodás	14,8	12,7	15,1	14,3	11,3	16,7	14,3
Lakberend.,egyéb tar- tós fogyaszt.cikk	7,-	11,-	14,7	13,7	8,6	13,1	12,9
Egészség,szépségápol.	4,3	3,2	3,1	3,8	3,2	3,-	3,4
Művelődés	3,1	1,6	2,3	3,2	3,4	3,1	2,6
Közlekedés	1,6	2,-	1,9	1,7	1,4	2,1	1,8
Egyéb személyi fogyaszt.	11,4	4,8	7,3	6,7	6,-	4,6	6,7
Épitkez.,ingatlan vás.	4,9	4,8	2,4	3,3	14,-	1,9	3,9
Pénzügyi kiadás	2,3	1,6	1,5	1,8	2,-	1,4	1,7
Nettó kiadás össz.	97,3	97,6	97,5	97,4	98,-	97,9	97,5
Öregségi járulék	2,7	2,4	2,5	2,6	2,-	2,1	2,5
Bruttó kiad.össz.:	100,0	100	100	100	100	100	100

x/ = Saját adatgyűjtés a 200 családtól.

Egy főre jutó havi átlagos kiadás x/
jövedelemcsoportonként /1960. évben/

Megnevezés	600	601- 800	801 100	1001- 1200	1201- 1400	1401-	Ösz- szes ház- tar- tá- sok
	forint egy főre jutó havi jövede- lemmel rendelkező háztartások						
	f o r i n t						
Élelmiszer, élv.cikk	250	343	415	477	516	615	412
Lakbér, fűtés, világít.	35	53	63	61	85	97	62
Ruházkodás	79	101	152	127	166	237	135
Lakberend., egyéb tar- tós fogyaszt.cikk	31	82	94	98	156	418	122
Egészség-szépségápolás	14	26	33	32	49	52	32
Művelődés	17	21	22	32	37	40	25
Közlekedés	8	13	18	22	26	22	17
Egyéb személyi fogyaszt.	26	41	51	85	117	129	63
Épitkezés, ingatlanvás.	12	10	3	118	77	95	37
Pénzügyi kiadás	7	10	11	24	26	37	16
Nettó kiadás összesen	479	700	862	1076	1255	1742	921
Öregségi járulék	10	18	24	28	35	40	24
Bruttó kiadás össz.	489	718	886	1104	1290	1782	945
A bruttó kiadás %-os megoszlása:							
Élelmiszer, élvez.cikk	51,1	47,8	46,8	43,2	40,0	34,5	43,6
Lakbér, fűtés, világít.	7,2	7,4	7,1	5,5	6,5	5,5	6,6
Ruházkodás	16,2	14,1	17,2	11,5	12,9	13,3	14,3
Lakberend. egyéb tar- tós fogyaszt.cikk	6,3	11,4	10,6	8,9	12,1	23,5	12,9
Egészség-szépségápolás	2,9	3,6	3,7	2,9	3,8	2,9	3,4
Művelődés	3,5	2,9	2,5	2,9	2,9	2,3	2,6
Közlekedés	1,6	1,8	2,0	2,0	2,0	1,2	1,8
Egyéb személyi fogyaszt.	5,3	5,7	5,8	7,7	9,1	7,2	6,7
Épitkezés, ingatlanv.	2,5	1,4	0,3	10,7	6,-	5,3	3,9
Pénzügyi kiadás	1,4	1,4	1,3	2,2	2,-	2,1	1,7
Nettó kiadás összesen	98,0	97,5	97,3	97,5	97,3	97,8	97,5
Öregségi járulék	2,0	2,5	2,7	2,5	2,7	2,2	2,5
Bruttó kiadás össz.	100	100	100	100	100	100	100

x/ = Saját adatgyűjtés a 200 családtól.

"A munkások és műszakialak iskolai végzettsége
/1960-as állapot / x/

SZAKKÉPZETTSÉG	Egyetem		Középiskola		8 általános		7 elemi		6 elemi		5-nél keve- sebb osztály	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Szekmunkás	-	-	3	2.5	41	36.-	1	1.-	47	41.5	23	19.-
Betanított munkás	-	-	16	2.-	323	40.-	56	6.-	296	36.-	139	16.-
Segédmunkás	-	-	3	1.-	39	18.5	15	7.-	78	36.-	94	37.-
Műszaki	4	4.-	43	42.-	34	33.-	2	2.-	12	12.-	8	7.-
ÖSSZESEN:	4	-	65	-	437	-	74	-	433	-	264	-

x/. Kovácsné Rózsa Klára: Az Újszegei Kender-, Lenzöví Vállalat fejlődése
a felszabadulástól 1950-ig /kézirat/ 124. lap.

A műkezelő művészeti csoportok létszáma a szegedi
üzemekben 1955-ben és 1960-ban.

Üzem, vállalat	Szinjétszó		T á h c		É n e k		Fuvószene		Népiegyüttes	
	1955	1960	1955	1960	1955	1960	1955	1960	1955	1960
Szegedi Kendergyár	28	22	24	16	50	50	16	16	70	16
" Szalánigvár	-	-	16	16	-	-	-	-	-	-
" Ruhagyár	10	10	12	12	45	40	-	-	-	-
" Textilművek	16	14	20	12	-	-	-	-	-	-
" DÁV	12	12	-	-	38	-	-	-	-	-
" Paprikafeldolgozó	8	-	12	-	-	-	-	-	-	-
" MÁV	14	14	16	12	60	60	35	35	60	35
" Cipőgyár	-	-	12	-	-	-	-	-	-	-
" Villamosveszt	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Újszegedi Kendergyár	16	16	16	16	60	60	20	20	-	20
Szegedi Jutagyár	14	14	12	-	-	-	-	-	-	-
" KISZÖV	20	14	16	16	60	60	-	-	60	-
" Építőipari Váll.	8	-	6	-	-	-	-	-	-	-
" Bőr- Szőrme Váll.	8	8	-	-	-	-	-	-	-	-
" 600 sz. MTH	12	12	18	16	100	-	-	-	80	-
" Finommechanika	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
" Szegedi Konzervgyár	8	-	16	16	40	-	-	-	60	-

x/ Népm. I. Statisztika 1955.
xx/ M. I. Statisztika 1960 év.

A műkedvelő művészeti csoportok létszáma a szegedi üzemekben
1955-ben és 1960-ban.

Üzem, vállalat	Népi zenekar		Tánc-zene		B á b		F o t ó		Építőművész	
	1955	1960	1955	1960	1955	1960	1955	1960	1955	1960
Szegedi Kenőergár	5	5	5	5	-	-	10	8	8	-
" Szalámgár	5	5	4	4	-	-	-	-	-	-
" Ruhagár	6	5	-	-	-	-	-	-	-	-
" Szegedi Textilművel	6	4	5	5	-	-	-	-	-	-
" Dáv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
" Paprikafeldolgozó	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-
" MÁV	7	-	5	5	-	-	-	-	18	18
" Cipőgár	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
" Villamosvasut	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ujszegedi Kenőergár	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Szegedi Jutagár	5	4	-	-	-	-	-	-	-	-
" KISZÖV	9	6	5	6	-	-	-	-	-	-
" Építőipari Váll.	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
" Sór-Szőrme Váll.	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
" 600 sz. LTH	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-
" Tinnomechanika	-	-	-	-	18	20	-	-	-	-
" Konzervgár	7	7	-	-	-	-	-	-	-	-

FELHASZNÁLT IRODALOM

Lenin-Sztálin: A munkáról. Szikra, 1953.

AZ MSZMP VII. és VIII. Kongresszusa, Kossuth, 1960., 1962.

Ellenforradalom Magyarországon 1956. Kossuth, 1958.

MSZMP 1957 júniusi orsz. érkekezlet. Jegyzőkönyv. Kossuth, 1957.

Politikai gazdaságtan I., II., III. tankönyv. Kossuth, 1962.

Az MSZMP művelődéspolitikájának irányelvei. 1958.

Társadalmi Szemle 1958. július-augusztus.

Fock Jenő: Gazdaságpolitikánk néhány kérdése és a 3 éves terv.
Kossuth, 1958.

Az Országgyűlés 1958. január 27-29 ülásszaka. Kossuth, 1958.

Az MDP és MSZMP határozatai 1955 márciustól 1963-ig.

Megtalálhatók az MSZMP. megyei Bizottságának párt-
archivumában./

Laczkó Miklós: Ipari munkásságunk összetételének alakulása
/1867-1949./ Kossuth, 1961.

Berend T. Iván: Ujjéépítés és a nagytőke elleni harc Magyaror-
szágon /1945-1948./ Közg. és Jogi Könyvkiadó, 1962.

Nyereségrétegződés és átlagkereset a szövetkezeti iparban.
Központi Stat. Hiv. 1960.

A munkás- és az alkalmazotti háztartások^o jövedelem szerinti ré-
tegződése. Központi Stat. Hiv. 1961.

A munkás- és alkalmazotti keresők számának és keresetének ala-
kulása 1957-1960-ban. Központi Stat. Hiv. 1962.

Munkások és alkalmazotti háztartások jövedelmi helyzete, 1959.
/: 18.000 háztartásra vonatkozó képviseleti adat-
gyűjtés eredményei:/. Központi Stat. Hiv. 1962.

T a r t a l o m j e g y z é k

Oldal:

Bevezetés: Szeged város fejlődése - - - - -	1.
A szegedi munkásság életkörülményeinek alakulása 1955-től napjainkig - - - - -	6.
I. A munkások életkörülményei üzemben belül -	11.
- Egészségügyi és szociális ellátottság	14.
- Munkavédelmi helyzet - - - - -	25.
II. A munkások életkörülményei /életszinvonal/ az üzemben kívül - - - - -	29.
- Átlagkereset - - - - -	29.
- Egy családra jutó jövedelem - - - - -	30.
- Jövedelem - - - - -	38.
- Kiadás, fogyasztás - - - - -	50.
- Kultúra, szórakozás - - - - -	65.
III. Mellékletek - - - - -	75.

X X X X X
X X X X
X X
X